

המערכה הבאה בצפון

תרחישים, חלופות אסטרטגיות
והמלצות למדיניות הישראלית

אורנה מזרחי, אודי דקל ויובל בזק

מזכר
206

המלחמה הבאה בצפון

תרחישים, חלופות אסטרטגיות
והמלצות למדיניות הישראלית

אורנה מזרחי, אודי דקל ויובל בזק

המכון למחקרי ביטחון לאומי

המכון למחקרי ביטחון לאומי, המשלב בתוכו את מרכז יפה למחקרים אסטרטגיים, הוקם בשנת 2006. למכון שתי מטרות מוצהרות: הראשונה היא לערוך מחקרים בסיסיים בנושאי הביטחון הלאומי של ישראל, המזרח התיכון והמערכת הבינלאומית, וזאת על פי אמות המידה האקדמיות הגבוהות ביותר, והשנייה – לתרום לדיון הציבורי ולעבודת הממשל בנושאים שנמצאים, או ראוי שיימצאו, בראש סדר היום הביטחוני של ישראל. קהלי המטרה של המכון למחקרי ביטחון לאומי הם דרג מקבלי ההחלטות, מערכת הביטחון, מעצבי דעת קהל בישראל, הקהילה האקדמית העוסקת בתחומי הביטחון בישראל ובעולם והציבור המתעניין באשר הוא.

המכון מפרסם מחקרים שלדעתו ראויים לתשומת הלב הציבורית ושומר על מדיניות נוקשה של אי-משוא פנים. הדעות המובעות בפרסומים הן של המחברים בלבד, ואינן משקפות בהכרח את העמדות של המכון, של נאמניו או של האישים ושל הגופים התומכים בו.

המלחמה הבאה בצפון

תרחישים, חלופות אסטרטגיות
והמלצות למדיניות הישראלית

אורנה מזרחי, אודי דקל ויובל בזק

נובמבר 2020

מזכר 206

The Next War in the North:
Scenarios, Strategic Alternatives
and Recommendations for the State of Israel

Orna Mizrahi, Udi Dekel, and Yuval Bazak

המכון למחקרי ביטחון לאומי (חברה לתועלת הציבור — חל"ץ)

חיים לבנון 40

ת"ד 39950

רמת-אביב

תל-אביב 6997556

דוא"ל: info@inss.org.il

אתר המכון: <http://www.inss.org.il/he>

ISBN: 978-965-92806-7-4

כל הזכויות שמורות © נובמבר 2020

עורכת לשון: מירה ילין

הביאה לדפוס: נעם רן

עיצוב גרפי: מיכל סמו קובץ ויעל ביבר, המשרד לעיצוב גרפי, אוניברסיטת תל אביב

איורים ותרשימים: לם, מרגלית שפי ו-INSS

דפוס: דיגיפריט זהב בע"מ

תוכן העניינים

7	תקציר מנהלים
11	הקדמה
15	פרק א' - האיומים על ישראל בעשור הקרוב
15	• מה השתנה מאז מלחמת לבנון השנייה?
17	• האתגרים ברמה האסטרטגית
19	• פוטנציאל האיום ברמה המבצעית
21	פרק ב' - תרחישי מלחמת הצפון
21	• מרחב התרחשים האפשריים
22	• מחוללי המלחמה: הידרדרות או מלחמה יזומה
25	• מתאר התרחיש החמור
27	• משמעויות אופרטיביות של התרחיש החמור
29	פרק ג' - עיצוב המערכה ברמה האסטרטגית
30	• האינטרסים של ישראל
30	• מטרות המלחמה
31	• מצבי הסיום - המציאות הביטחונית הנדרשת
32	• הדילמות העיקריות של מקבלי ההחלטות
37	פרק ד' - החלופות האסטרטגיות למדיניות הישראלית
37	• מרחב החלופות והקריטריונים לבחינתן
38	• חלופה א' - התקפה ממוקדת להסרת איום הטילים המדויקים
40	• חלופה ב' - מערכה לפירוק כוחות הציר השיעי בזירה הצפונית ולהחלשתם
42	• חלופה ג' - מערכה רחבה להסרת האיום הצבאי וליצירת שינוי אסטרטגי יסודי
45	פרק ה' - האתגר לזירה האזרחית
51	פרק ו' - המערכה המלווה על התודעה
52	• מול הציבור הישראלי
52	• מול הציר השיעי
53	• מול לבנון - המערכת הלבנונית והתושבים
53	• בזירה האזורית והבינלאומית

55	פרק ז' - אסטרטגיית היציאה מן המערכה
55	• איך מקצרים את המלחמה?
56	• מנגנוני סיום וייצוב
58	• קווי הסיום - הדרישות הישראליות בסיום המלחמה
58	• מול הזירה הלבנונית
59	• מול סוריה
59	• מול איראן - בכפוף למידת מעורבותה הישירה בלחימה
61	פרק ח' - סיכום והמלצות

תקציר מנהלים

מוזכר זה מסכם פרויקט מחקר של המכון למחקרי ביטחון לאומי, שכלל תהליך חשיבה ממושך (שהחל בראשית 2019) לבחינה ולניתוח של המלחמה הבאה בצפון, במטרה לסייע למערכת הביטחון ולדרג המדיני בישראל בהיערכות לקראתה, תוך בחינת האיומים המתפתחים לקראת העשור הקרוב. יודגש כי במחקר זה ההתייחסות היא לאיום המתפתח על ישראל ולצורך להיערך לקראתו בכל מקרה, מבלי לעסוק במידת הסבירות לפריצתה של המלחמה או לעיתוי שלה.

בשנים האחרונות הפכה הזירה הצפונית לאתגר הצבאי העיקרי של ישראל. איום זה התפתח עם התגבשותו של "הציר השיעי" בהובלת איראן ויצירת "גשר יבשתי" מטהראן ללבנון, תוך הרחבת מרחב החיכוך בין ציר זה לבין ישראל. איראן ידעה לנצל את השלכות אירועי הטלטלה האזורית והפכה את סוריה ואת מערב עיראק לאזורים שבהם היא מבססת יכולות צבאיות, ובמקביל דאגה להמשך התעצמותו הצבאית של חזבאללה כרכיב מרכזי בציר השיעי נגד ישראל, תוך מאמץ מיוחד לציידו בטיילים מדויקים שפגיעתם בישראל תהיה משמעותית לנטרול יכולות אסטרטגיות של ישראל. בבסיס המחקר עמדה ההנחה כי אף שלישראל צריך להיות עניין למנוע את המלחמה הבאה, ונראה כי גם לחזבאללה ולאיראן אין כיום רצון לקדם עימות נרחב עם ישראל, הרי מלחמה נרחבת עלולה להתפתח כתוצאה מהידרדרות בעקבות אירוע נקודתי ומוגבל ו/או הערכות שגויות של מי מהצדדים, ולפיכך נכון להקדים ולעסוק בכך.

חיבור זה כולל הצגה של האתגר הצבאי הקונונציונלי לישראל בזירה זו, בעקבות השינויים הגיאוגרפיים ובשדה המערכה בשנים האחרונות; תיאור של התרחיש החמור של המלחמה הבאה ("מלחמת הצפון"), אשר צפוי כי לא תוגבל רק לזירת לבנון ותהיה מלחמה רב-זירתית, או לפחות דו-זירתית (לבנון וסוריה); ניתוח של החלופות האסטרטגיות העומדות בפני ישראל: המדיניות הנוכחית – המערכה בין המלחמות; מהלך יזום מוגבל לצמצום איום הטיילים המדויקים ויכולות הליבה; יוזמה למלחמה רחבה להסרת האיום הצבאי וליצירת שינוי אסטרטגי; מיפוי הדילמות העיקריות ברובד האסטרטגי; ופירוט של המלצות להיערכות לקראת המלחמה, לאופן ניהול המערכה ולאסטרטגיית היציאה ממנה.

מסקנה מרכזית העולה כחוט השני לאורך כל הניתוח היא שהמלחמה הבאה תהיה שונה וקשה מקודמותיה. תהיה זו מלחמה מרובת זירות – שבמהלכה צפויים מטחי רקטות, טילים, בחלקם מדויקים, וגם מל"טים תוקפים על מטרות צבאיות ואזרחיות בעורף הישראלי, באופן שעלול לצמצם את חופש הפעולה של צה"ל בביצוע משימותיו ולפגוע בתפקוד המשק ובחוסן הלאומי. אתגרים נוספים יהוו מערכות ההגנה האווירית המפותחות של האויב, וניסיונות חדירה צפויים של כוחות אויב לשטח ישראל מלבנון ומסוריה.

לאור זאת, על ישראל להקדים ולהיערך לקראת מלחמה זו מבחינה צבאית, כלכלית ומדינית, תוך הגדרת מתאר המלחמה הרב־זירתית כאיום הייחוס העיקרי למלחמה הבאה בצפון.

להלן תמצית ההמלצות המובאות במזכר:

- **בתחום הצבאי¹** – על מנת להבטיח את השמדת מרב כוחו האיכותי של האויב לשם השגת הניצחון, על צה"ל לקדם, על בסיס מודיעין מדויק, יכולות תקיפה מדויקות ויכולת הגנה רב־שכבתית, וכן לחזק את כוחות היבשה לצורך קידום תמרון יבשתי, שיידרש גם במלחמה הבאה. זאת הן לצורך ניהול קרב ההגנה במערכה מוגבלת והן למהלך התקפה על האויב (רצוי תמרון קצר, מוגבל ועוצמתי). בשל מגבלות תקציב הביטחון, מומלץ להתמקד בחיזוק היכולת הקטלנית; במיצי יכולות התקיפה המדויקות של צה"ל; בשיפור יכולות ההגנה האווירית ובעיקר הגדלת מלאי המיירטים; וכן בשימוש ביכולות חדשות מבוססות טכנולוגיה מול אפשרות להפתעות ולאיומים חדשים (לייזר; סייבר; רובוטיקה). באשר לתוכניות האופרטיביות, יש צורך להכין גם תוכנית מגנה לאורך קווי המגע, שכן חזבאללה נחוש לקדם מתקפה קרקעית כדי ליצור תקדים של כיבוש יישוב או מוצב בתחום ישראל.
- **בזירה האזרחית** – נדרשת תשומת לב מיוחדת להכנת הציבור למלחמה ולפיתוח עמידות ורציפות בתפקוד העורף. כן נדרש שידוד מערכות בממד הארגוני. במסגרת זו וכלקח מהטיפול במשבר הקורונה, מומלץ להקים מנגנון ייעודי ברמה הלאומית לקבלת החלטות, שירכז את הטיפול בנושאים האזרחיים הדחופים והקריטיים ויתכלל את הפעילות בין הגורמים האזרחיים השונים, לשם הבטחת מענה לצורכי האוכלוסייה במהלך המלחמה (פירוט בפרק ה).
- **במכלול המדיני** – נדרש לדון בתרחיש מלחמה רחבה בצפון מול שותפות מרכזיות ובראשן **ארצות הברית ורוסיה**, על מנת להתריע על הסיכון בהתפתחותה של מלחמה במאפיינים אלו וכדי לבסס ערוצי שיח ומנגנוני תיאום במהלך המלחמה ולאחריה. מול ארצות הברית קיים צורך בתיאום מקדים כדי להבטיח סיוע צבאי במהלך המלחמה, וכן תמיכה מדינית והתערבות בנקודות הזמן המתאימות לישראל. מול רוסיה רצוי לגבש הבנות לנטרול מעורבותה במהלך המלחמה ולהכוונת השפעתה על קידום מנגנון סיום מלחמה ורכיבי הסדרה הרצויים לישראל.
- **באשר לאסטרטגיית היציאה** – תרחיש המלחמה מצביע על כך שישראל תתקשה להביא לסיום מהיר של המלחמה, או בעיתוי ובנסיבות המתאימים לה, ללא הכרעת חזבאללה. לפיכך עליה להיערך לאפשרות כי תיאלץ להוביל לסיום הלחימה על ידי גביית מחיר כבד (פגיעה בתשתיות) ממדינת לבנון, כמו גם מסוריה. מהלכי תקיפה מסוג זה סביר גם שיובילו ללחץ בינלאומי לסיום מיידי של הלחימה. חיוני לדרוש במסגרת המגעים לסיום המלחמה את כינונם של **מנגנוני ייצוב** שימנעו בנייתן מחדש

1 סוגיית הטילים המדויקים המאיימים על העורף הישראלי נבחנה גם היא, אך מפאת רגישות הנושא, מסקנות המחקר יופצו בנפרד לגורמים הרלוונטיים במערכת הישראלית.

של יכולות התקפיות של חזבאללה, איראן ושלוחיה בזירה הצפונית – לבנון, סוריה ומערב עיראק – וכן לדרוש אחריות של המערכת המדינית הלבנונית והסורית, תוך כינון כללי משחק ומשטר גבול שיכללו מנגנוני פיקוח ואכיפה בינלאומיים, וכן מנגנון תיאום וקישור בהשתתפות כוחות האו"ם. דרישת המקסימום צריכה להיות הסדרה הכוללת יכולת לאכוף את פירוק חזבאללה כמיליציה עצמאית, או למצער חסימת כל נתיבי העברת הנשק מאיראן לסוריה וללבנון, וכן את הרחקת יכולותיה הצבאיות של איראן ושלוחיה מלבנון ומסוריה (פרק ז).

• **בתחום התודעה** – נדרש לגבש מראש אסטרטגיה שתותאם לקהלי היעד השונים: הציבור הישראלי, חזבאללה ושאר רכיבי הציר השיעי, והמעגל האזורי והבינלאומי (פרק ו).

ולבסוף, למרות שעניינו של חיבור זה הוא ההיערכות הנדרשת לקראת המלחמה הבאה בצפון, חשוב ביותר להמשיך לעסוק במקביל גם בשאלה: **האומנם מלחמה רחבה בצפון היא בלתי נמנעת?** זאת נוכח מורכבותה והמחיר הגבוה שהיא צפויה לגבות מכל הצדדים. אומנם ישראל לא תוכל למנוע מלחמה שתִּכְפֶּה עליה, אך בטרם החלטה על מהלך יזום מצידה, מן הראוי למצות תחילה את כל הדרכים למניעתה, ובתוך כך אפילו לנסות להוביל מהלך מדיני גלוי או חשאי, תוך מיצוי ההזדמנות שנוצרה לאחרונה לאפשרות לשינוי ביחסי ישראל-לבנון, בעקבות פתיחתו של המשא ומתן על סימון הגבול הימי (אמצע אוקטובר). זאת למרות ההערכה כי הסיכוי לכך נמוך, כל עוד חזבאללה שומר על מעמדו ככוח צבאי עצמאי ומשפיע על קבלת ההחלטות בלבנון.

הקדמה

במאי 2020 מלאו 20 שנה לנסיגת צה"ל מרצועת הביטחון בדרום לבנון, לאחר שהייה של 18 שנים. היציאה החד־צדדית משטח לבנון לא יצרה את הרגיעה המיוחלת אלא את התבססות חזבאללה לאורך גבול לבנון־ישראל, שהובילה בהמשך למלחמת לבנון השנייה (2006). בתום המלחמה נסוגה ישראל מלבנון, ועל בסיס החלטת מועצת הביטחון 1701 נערך צבא לבנון לאורך הגבול עם ישראל והתעצב משטר גבול עם צבא לבנון וכוחות האו"ם, שהביא ליציבות הביטחונית ממושכת. אולם מנגד נמשכה התעצמותו של חזבאללה ופעילותו בדרום לבנון, כולל זליגה של יכולותיו סמוך לגבול, בניגוד ללשון ההחלטה.

חזבאללה ניצל את 14 השנים שחלפו מאז מלחמת לבנון השנייה, בתמיכתה הנרחבת של פטרוניתו איראן, לחיזוק מעמדו בלבנון ולביסוס השפעתו על תהליכי קבלת ההחלטות במדינה, וחמור יותר מבחינתה של ישראל – להתעצמות צבאית שבאה לידי ביטוי בבניית יכולות צבאיות התקפיות מתקדמות. כך **חזבאללה הפך בשנים האחרונות לאיום הצבאי העיקרי על ישראל**, שביכולתו לפעול בכל עת נגדה. לחזבאללה זהות כפולה ולכן מצד אחד, בהיותו רכיב מרכזי בציר השיעי בהובלת איראן הוא עלול לפעול בשירות האינטרסים של טהראן כשלוח (פרוקסי), במסגרת חתירתה להגמוניה אזורית. מצד שני, חזבאללה עלול גם לפעול נגד ישראל כארגון טרור לבנוני־שיעי המונחה על ידי אידיאולוגיה דתית קיצונית, מתוך אינטרסים מקומיים שלו ומאבקי כוח פנים־לבנוניים.

במקביל, במהלך השנים האחרונות בנתה איראן וביססה את הציר השיעי כמסגרת לחיזוק התפשטותה והשפעתה באזור, תוך ניצול מרחב ההזדמנויות שיצרו מלחמות האזרחים בעיראק ובסוריה, והפכה את שטח סוריה ואת מערב עיראק לבסיסים בשירות ציר זה. בבסיסים אלה מתקיימת נוכחות איראנית לצד כוחות מיליציות שיעיות העומדים לשירותה. הגשר היבשתי שיצרה איראן מטהראן ללבנון, כמו גם המאחזים שאיראן בונה בסמוך לגבולותיה של מדינת ישראל, מהווים איום חדש ומשמעותי על הביטחון הלאומי הישראלי, החורג מהאיום הישיר שמציב חזבאללה מלבנון. כך, למרות שמלחמת האזרחים בסוריה רידדה לכאורה את האיום על ישראל מצד צבא סוריה,

הרי המציאות המתפתחת מציבה איום חדש בדמות מלחמה תלת־חזיתית מול כוחות הציר השיעי בלבנון, בסוריה ובמערב עיראק, או אף מלחמה רב־זירתית, שתכלול גם את רצועת עזה ואולי אף זירות נוספות במעגל השני (עיראק) והשלישי (איראן ותימן). התפתחויות אלה מציבות אתגר כבד משקל לביטחון הלאומי הישראלי ומחייבות גיבוש אסטרטגיה והיערכות מתאימה. חיבור זה דן באיום הצפוי מצד הציר השיעי הצפוני, בהנהגת איראן, כאיום הייחוס לקראת המלחמה הבאה, בדגש על האיום הישיר הגלום ב"מאחזים הצבאיים" של הציר השיעי סביב גבולותיה של ישראל, בסוריה ובלבנון. כמו כן הוא עוסק בדרך לסיום המלחמה בניצחון מהיר, מבלי שתימשך לאורך זמן על פני זירות לחימה רבות.

מזכר זה הוא סיכום הפרויקט שנערך במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) במטרה לתאר איך עשויה להיראות המלחמה הבאה בצפון. לא נטען בו שמלחמה היא "גזירת שמיים", אלא שנדרש לפעול כדי להימנע ממנה. עם זאת, מובן שלא תמיד ניתן לשלוט במדרגות ההסלמה, וקיימת סבירות שתקריות מקומיות או התפתחויות הקשורות בהרחבת התשתית הצבאית של איראן ושל חזבאללה יובילו את מדינת ישראל למלחמה בצפון. תכלית הפרויקט הייתה לנתח את נסיבות התממשותו של תרחיש זה ולבחון מהן התוצאות הרצויות למדינת ישראל (מה שמכונה על פי רוב "ניצחון"), אם אכן יתממש. זאת לאור הקריטריון המרכזי שהנחה את הניתוח: היכולת לאכוף את תנאי הסיום של ישראל על האויבים. מטרת־העל של הפרויקט היא להמריץ ולהזין את החשיבה המתנהלת בגופים העוסקים בסוגיה כבדת משקל זו – הדרג המדיני ומערכת הביטחון – במסגרת ההיערכות לקראת המלחמה הבאה, אשר יש להניח כי תהיה שונה מכל קודמותיה.

במכון התנהל תהליך חשיבה עצמאי בהשתתפות נרחבת של חוקרי המכון ושורת מומחים ובכירים לשעבר בצה"ל, בשאיפה להגיע לתובנות, מסקנות והמלצות שיתאפיינו ביצירתיות ויתמכו בחשיבה ובתכנון האסטרטגי והמבצעי בצה"ל ובמערכת הביטחון, וכן בתהליכי קבלת ההחלטות של הדרג המדיני. זאת על ידי הצבעה על נקודות עיוורון והבלטת הדילמות, החלופות האפשריות וההזדמנויות העומדות בפני ישראל.

בבסיס פרויקט זה עמדו **הנחות העבודה** הבאות: בממד הזמן – מבט קדימה לאפשרות של **מלחמה בעשור הקרוב**. זאת בהתבסס על ההנחה כי הנסיבות הנוכחיות אינן מבשרות בהכרח על מלחמה בזמן הקרוב, אך על ישראל להיערך מבעוד מועד לאפשרות של מלחמה רחבת היקף מול הציר השיעי; **התמקדות במרחב הצפוני** – לבנון וסוריה, השלוחות הקדמיות של הציר השיעי בהובלת איראן, המהווה את האיום המרכזי על ישראל; נקודת ההתייחסות בניתוח היא **לתרחיש החמור הסביר**, תוך הבאה בחשבון של היכולות הקיימות והמתפתחות של האויב. זאת בהנחה שהאויב ישתמש בכל יכולותיו כדי להסב לישראל את הנזק החמור האפשרי מבחינתו.

מסמך זה מסכם תהליך חשיבה שהחל עוד בטרם פרץ המשבר העולמי בעקבות מגפת הקורונה, ומסקנותיו מתייחסות להיערכות הנדרשת בישראל מול האפשרות לפריצתה של מלחמה בצפון, בלי לקבוע את מידת הסבירות לכך. ההערכה בשלב זה היא שמשבר הקורונה ומצוקותיהם הכלכליות והאחרות של רכיביו השונים של הציר השיעי עשויים לדחות את האפשרות לפריצת מלחמה רחבה. אולם הנסיבות עלולות להשתנות, וברור כי משבר זה אינו מבטל את האיום המתפתח מול ישראל ואת ההכרח לדון בו ולהיערך לקראתו כבר עתה.

פרק מיוחד בחיבור עוסק בסיכול בניית היכולות המדויקות – טילים וכלי טיס בלתי מאוישים תוקפים – אך בשל רגישות הנושא הוא יופץ כנספח מסווג בתוך המערכת הביטחונית הישראלית.

בתהליך החשיבה נטל חלק צוות מומחים שסייע בגיבוש התובנות והמסקנות והוא כלל את רב־אלוף (מיל") גדי איזנקוט; אלוף (מיל") עמוס ידלין; אלוף (מיל") גיורא איילנד; אלוף (מיל") עידו נחשתן; אלוף (מיל") ניצן אלון; אלוף (מיל") טל רוסו; תת־אלוף (מיל") איתי ברוך; תת־אלוף (מיל") אסף אוריון; תת־אלוף (מיל") מאיר אלרון; ד"ר שמואל חרל"פ; ד"ר ענת קורץ; יורם שוייצר; וסימה שיין.

על המחברים

אורנה מזרחי (סגן־אלוף בדימוס) – מרכזת פרויקט 'המלחמה הבאה בצפון' וחוקרת בכירה במכון למחקרי ביטחון לאומי, שאליו הצטרפה לאחר שירות רב־שנים במערכת הביטחונית. במהלך שירותה צברה ניסיון רב במחקר מודיעיני ובתהליכי התכנון בצה"ל ועבור הדרג המדיני. אורנה מזרחי מילאה תפקידים בחטיבת המחקר של אגף המודיעין ובחטיבה האסטרטגית באגף התכנון בצה"ל, ולאחר מכן במשך תריסר שנים במטה לביטחון לאומי (מל"ל) במשרד ראש הממשלה. תפקידה האחרון היה סגנית ראש המל"ל למדיניות חוץ (2015–2018).

אודי דקל (תת־אלוף מיל") – מנהל המכון למחקרי ביטחון לאומי. היה ראש מנהלת המשא ומתן עם הפלסטינים במסגרת תהליך אנפוליס, וקודם לכן ביצע שורה ארוכה של תפקידים בצה"ל בתחומי המודיעין, שיתוף פעולה צבאי בינלאומי והתכנון האסטרטגי. תפקידו האחרון בצה"ל היה ראש החטיבה לתכנון אסטרטגי, ולפני כן ראש חטיבת קשרי החוץ ומפקד יחידת הקישור לזרים וראש מחלקת המחקר בחיל האוויר. אודי דקל עמד בראש הוועדה המשולשת לישראל לאו"ם וללבנון אחרי מלחמת לבנון השנייה. השתתף בוועדה לעדכון תפיסת הביטחון (2006).

יובל בזק (תת־אלוף מיל") – יועץ־מומחה העומד בראש תחום פיתוח תפיסות עבור המטה הכללי בחטיבת תורה והדרכה באגף המבצעים. משרת במילואים כראש המטה

של אוגדת הגליל, הפועלת בחזית לבנון. פרסם מאמרים רבים בנושאים צבאיים וביטחוניים בכתבי עת מובילים, והיה שותף למחקרים ולתהליכי חשיבה אסטרטגיים בצה"ל ובמכוני מחקר. יובל בזק מילא שורה ארוכה של תפקידים פיקודיים-מבצעיים בליבה המבצעית, בהם מפקד חטיבת השומרון, מפקד חטיבת החרמון ומפקד גדוד 51 בגולני. תפקידו האחרון בצה"ל היה נספח צבאי-ביטחוני למדינות מרכז אירופה.

פרק א' – האיומים על ישראל בעשור הקרוב

מה השתנה מאז מלחמת לבנון השנייה?

הנחת המוצא של מחקר זה היא שהמערכה הבאה בזירה הצפונית תעמיד את ישראל בפני אתגרים חדשים וקשים מאלה שידעה בעבר. זאת נוכח התפתחותם בשנים האחרונות של איומים מסוג חדש על ישראל, אשר ישפיעו על מאפייניה של המלחמה – אם וכאשר תפרוץ.

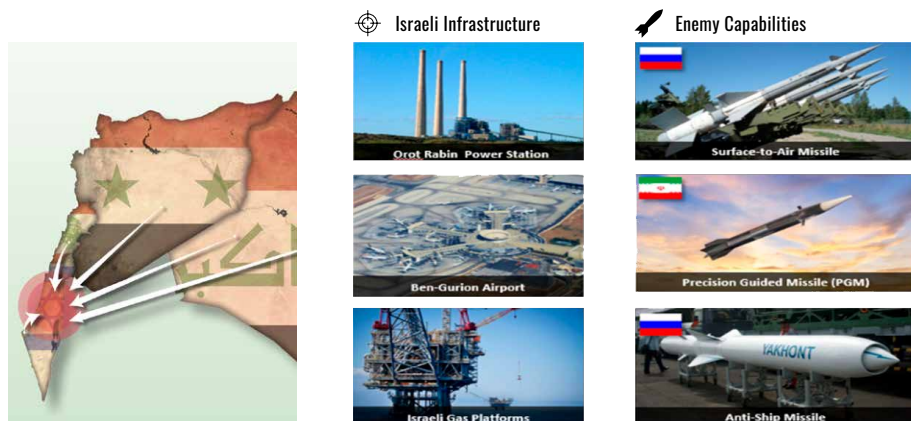
בראש ובראשונה מדובר בהתפתחותו של **איום צבאי קונוונציונלי**, שהוא כיום האיום המשמעותי ביותר על ישראל, ואשר צפוי כי יתעצם בשנים הקרובות. **איראן** השכילה לנצל את מלחמות האזרחים בעיראק ובסוריה לקידום שאיפתה ליצור ציר שיעי בהובלתה, אשר הפך בשנים האחרונות לקואליציה מגובשת של גורמים בעלי יכולות צבאיות, הפועלים ישירות בהנחייתה ועומדים לשירותה. יודגש כי חיבור זה אינו דן ביכולות הגרעין של איראן וכולו נסוב סביב האיומים הקונוונציונליים במלחמה הבאה.²

רכיב מרכזי באיום זה הוא התעצמותו של חזבאללה, אשר צבר יכולות אש בהיקף נרחב והתחמש באמצעי לחימה מגוונים. מקובל כיום להעריך כי ברשותו של הארגון כ-150 אלף טילים ורקטות לכל הטווחים (קצר, בינוני וארוך), המכסים כמעט את כל שטחה של מדינת ישראל. עליית מדרגה ניכרת בסולם חומרת האיום מהווה המאמץ המתבצע בשנים האחרונות על ידי חזבאללה בסיוע איראן לקידום פרויקט לדיוק טילים, הכולל טילים בליסטיים, טילי שיוט וחוף-ים, וכלי טיס בלתי מאוישים (כטב"ם) תוקפים. הערכה רווחת היא שכיום יש בידי הארגון כמה עשרות טילים בעלי יכולת דיוק גבוהה ועשרות רבות של כטב"מים, וצפוי שבשנים הקרובות יימשכו מאמצי חזבאללה ואיראן להגדיל מספר זה. כן מקובל לחשוב כי ישראל תתקשה למנוע לחלוטין את הצטברותו של מלאי טילים מדויקים בהיקף נרחב רק באמצעות המערכה המתמשכת בין המלחמות מתחת לסף המלחמה, המכונה מב"ם.

2 אומנם בשנה האחרונה הציר השיעי נתון למצוקות קשות מבית ולהתגברות הלחצים מבחוץ, אך המוטיבציות והיכולות לפעול נגד ישראל נותרו בעינן.

בד בבד, בעשור האחרון חזבאללה משקיע גם מאמצים בבניית **אופציה להתקפה קרקעית** על ישראל. לארגון כוח קומנדו מאומן המונה אלפי לוחמים בשם 'כוח רד'ואן', אשר צבר ניסיון במהלך השתתפותו במלחמה בסוריה, ויש כוונה להפעילו במלחמה מול ישראל במטרה לכבוש שטחי מפתח בצפון המדינה, שבהם יישובים אזרחיים ונכסים צבאיים. גם לאחר החשיפה וחסימת המנהרות בגבול הצפון שדרכן תכנן הכוח לחדור לתחומי ישראל, במסגרת מבצע 'מגן צפוני' (ינואר 2019), עדיין קיימת אופציה לחדירה מעל פני השטח וחזבאללה ממוקד בהכנתה. כל זאת, בצד אמצעים מתקדמים נוספים שברשות הארגון מול איומים בים ובאוויר, כולל יכולות בתחום הסייבר.

האיום על תשתיות אסטרטגיות³

שינוי אסטרטגי מהמעלה הראשונה מהווה גם **התבססותה של איראן בסוריה** והתקרבות כוחותיה, יחד עם שלוחיה, לגבול ישראל. איראן ידעה לנצל את הזדקקותו של אסד לעזרתה כדי להעמיק את אחיזתה בסוריה, וחמור יותר – לבנות איום צבאי חדש מסוריה כלפי ישראל. אומנם ישראל הצליחה באמצעות פעילות המב"ם לפגוע במאמצי איראן להקים בסיסים צבאיים משלה במרחב הסורי, אך לא מנעה לגמרי את הקמתם של מערכי טילי קרקע-קרקע וכטב"מים תוקפים, וגם לא את נוכחותם של יועצים איראנים ועשרות אלפי אנשי מיליציות שיעיות בפיקוד איראני, הממומנים על ידי ונתונים למרותה. זאת במקביל למאמצי חזבאללה, גם כאן בסיוע איראן, לייצר לעצמו מאחזים ברמת הגולן, להקים מיליציות מקומיות המופעלות על ידו ולבסס את נוכחותו שם. לכך יש להוסיף את תחילת תהליך השיקום של צבא סוריה ובעיקר

3 התרשים לקוח ממצגת בלתי מסווגת שהציג רח"ט תוה"ד, האלוף יעקב בנג'י (נובמבר 2019).

את חיזוק מערכי ההגנה האווירית הסורית, וכן את התבססות הנוכחות האיראנית במערב עיראק בחסות הממשלה ובשיתוף פעולה עם המיליציות השיעיות העיראקיות, המכוונות כוחות הגיוס העממי.

נוכחותה של **רוסיה** באזור בעקבות מעורבותה במלחמה בסוריה מהווה אף היא שינוי רב־משמעות במאזן הכוחות, והיא כוללת נוכחות צבאית והצבתן של מערכות הגנה אווירית משופרות בסוריה, אשר לפי שעה אינן מופעלות נגד ישראל, משיקוליה של מוסקבה. במקביל ניכרים ענייני המצומצם של ארצות הברית ומדינות המערב בסוריה וחוסר נכונותן להשקיע במאמצי השיקום של המדינה. רוסיה, המחזיקה כוחות ימיים, אוויריים, הגנה אווירית ואף בסיסים על אדמת סוריה ובים התיכון, הפכה ל"שכנתה" של ישראל, ובכך לגורם בעל השפעה פוטנציאלית רבה יותר מאשר בעבר, בנסיבות של עימות צבאי.

האתגרים ברמה האסטרטגית

האתגר העיקרי, אם כך, שלקראתו ישראל נדרשת להתכונן הוא **מערכה רב־זירתית**, שתכלול התמודדות בזמנית בזירות קרובות ורחוקות. זאת בהנחה שהמשטר באיראן חותר להשגת הגמוניה אזורית, ובמסגרתה לערער היציבות הביטחונית של ישראל לאורך גבולותיה, תוך המשך המאמץ לביסוס הציר השיעי. במלחמה רב־זירתית תידרש ישראל לקבל החלטות שיגדירו את זירת המלחמה, ובתוכה חזיתות עיקריות ומשניות, ולקבוע את סדרי עדיפות ואת חלוקת הקשב והמשאבים. יתר על כן, במערכה רחבה ישראל תתקשה לשלוט הן בגבולות המערכה והן במשכה. היא לא תוכל למנוע את הצטרפותם של גורמי "ציר ההתנגדות" מזירות נוספות ובהשפעת איראן למערכה, בנסיבות של עימות צבאי נרחב שיתפתח בזירה הצפונית. גם אם העימות יתחיל מול חזבאללה בלבנון, הוא ינסה לפעול גם מרמת הגולן, ואיראן תפעיל קרוב לוודאי את כל שלוחיה במרחב, בדגש על המיליציות השיעיות בסוריה, וייתכן גם במערב עיראק. כן צפוי שבנסיבות אלה היא תנסה לגייס או לגרור ללחימה גם את המשטר הסורי, ובכל מקרה יש להביא בחשבון גם אפשרות של ירי במקביל מרצועת עזה בעקבות הצטרפות, לפחות של הג'האד האסלאמי הממומן על ידי איראן, וייתכן גם של חמאס. אתגר מרכזי נוסף מהווה האיום הצבאי המשמעותי הצפוי במלחמה הבאה, במקביל לחזית, גם על העורף הישראלי, מצד חזבאללה ושלוחיה האחרים של איראן. לעורף הישראלי צפויה פגיעה רחבה, לפחות בשלב הראשון של המלחמה, והוא נתון לאיום במספר ממדים: האפשרות לפגוע ביכולות חיוניות של ישראל, בדגש על שיבוש פעילות צה"ל (מפקדות, בסיסי חיל האוויר, מערך הגיוס); פגיעה בתשתיות אסטרטגיות ובמתקנים חיוניים (נמלי תעופה וים, אנרגיה, תחבורה, מים) ובסמלי שלטון; פגיעה בתפקוד המשק, כלומר קושי לשמור על רציפות תפקודית; והיכולת לפגוע במרכזי

אוכלוסין, בניסיון לערער את תחושת הביטחון והחוסן הלאומי של אזרחי ישראל. מכל מקום, יש להביא בחשבון כי המלחמה הבאה תגבה מחיר גבוה – הרבה יותר מקודמותיה.

בצד האתגר העצום למערך ההגנה האווירית של צה"ל, בעשור הקרוב צפויים גם אתגרים לעליונות הטכנולוגית שלו נוכח ההתקדמות הטכנולוגית הצפויה גם בקרב חזבאללה וכן איראן ושלוחיה, במגוון רחב של תחומים: סייבר, הגנה אווירית, לוחמה אלקטרונית, כטב"מים וטילי חוץ-ים. צה"ל יידרש להשמדת מערך ההגנה האווירית של חזבאללה, סוריה ורכיבים איראניים, תוך מאמץ שלא לפגוע ברוסים שבמרחב הסורי. האיום המרכזי נובע מההתפתחות המואצת שהוזילה והנגישה את יכולות הדיוק המתקדמות, המאפשרות הישגים משמעותיים שישפיעו על פני המערכה. כמו כן יש לשקול **הפתעות אסטרטגיות** שקשה לצפותן כעת.

במערכה הבאה צפוי כי ישתנו גם מאפייני מעורבותה של המערכת הבינלאומית. **לרוסיה** צפויה השפעה רבה בשל המשך נוכחותה בסוריה ובים התיכון. במאמץ לשמר את האינטרסים שלה באזור תנסה רוסיה להגביל את מרחב הפעולה של צה"ל, כך שישיראל תיאלץ להתחשב בעמדתה – יותר מבעבר – ביחס למטרותיה במלחמה (למשל איום על השלטון בדמשק). ניתן להעריך כי מצד **ארצות הברית** צפויה לפחות תמיכה מדינית וכן סיוע צבאי לישראל, אך סביר להניח כי כל ממשל – רפובליקני כמו דמוקרטי – ישאף להימנע מהתערבות פעילה בלחימה וידרוש מישראל התחשבות בהשלכות אפשריות על הכוחות האמריקאיים, כל עוד תימשך פריסתם בעיראק ובמזרח סוריה. כן צפוי לישראל אתגר בזירה הבינלאומית, כאשר מידת הלגיטימציה שישראל תזכה לה מצידה תהיה מותנית ביחס שבין הפגיעה באוכלוסייה האזרחית בישראל לבין הפגיעה בתשתיות האזרחיות על ידי צה"ל בלבנון ובסוריה. הלגיטימציה לישראל תצטמצם במיוחד בתרחיש של יוזמה ישראלית או "מכת מנע" לסיכול בניית יכולות הטילים המדויקים בלבנון, נוכח הפגיעה הרחבה הצפויה בתושבי לבנון.

ברקע לדברים ייתכנו גם שינויים לרעה **במערכת האזורית**, שצפוי כי תמשיך להיות דינמית ולא יציבה, ותיתכן במסגרתה התפתחות של איומים חדשים. בעינה עומדת האפשרות לשינוי בכללי המשחק באזור, בעקבות התערערות נוספת ביציבותם הפנימית של משטרים במזרח התיכון; שינוי במארג היחסים והאינטרסים של המדינות; והתפתחות גורמי כוח חדשים שישפיעו על פני המערכה, למשל האפשרות שתגבר ההשפעה של טורקיה בעיצוב המציאות בזירה הצפונית.

במערכה מורכבת ומרובת משתתפים זו קשה יהיה לעצב **מנגנון סיום** ישירות את האינטרסים הישראליים. על כן, יש לגבש מראש אסטרטגיית יציאה שתאפשר סיום מהיר של המלחמה, תוך התאמת תכליתה – תרגום ההישגים הצבאיים ליתרון ביטחוני-מדיני.

פוטנציאל האיום ברמה המבצעית

במלחמה הרב־זירתית פוטנציאל התקיפה בנשק קונוונציונלי יהווה איום על כל החזית הצבאית והאזרחית של ישראל (מלבנון, מרמת הגולן, ממערב עיראק, מרצועת עזה, וייתכן גם ממרחב חצי האי סיני והים האדום). מדובר בעיקר ביכולות מגוונות של גורמי הציר השיעי – ירי לתכלית מנשק תלול מסלול, ברמות שונות של טווח שיגור, משקל ראש קרבי ורמת דיוק. בתוך כך יש לשקלל יכולות מתקדמות וחדשות של האויב, ובהן: טווחי הירי הארוכים של הטילים המשופרים, אשר יאפשרו ירי טילי קרקע־קרקע לעורף האסטרטגי של ישראל ממעגל שני (עיראק), ובסבירות נמוכה, להבנתנו, אף ממעגל שלישי (איראן, תימן); פיתוח יכולות הדיוק שיאפשרו פגיעה מדויקת כבר במהלכי הפתיחה של המלחמה; יכולות הגנה ותקיפה מתקדמות (הגנה אווירית, מל"טים, רחפנים, טילי חוץ־ים) וכן יכולות טכנולוגיות מתקדמות לשיבוש המערכים של צה"ל (סייבר, ספקטרום מגנטי, שב"שים).

נוכח קיומם של טילים מדויקים בידי האויב, במלחמה הבאה צה"ל יידרש להתמודד גם עם מהלכים משמעותיים יותר מאשר בעבר, שיתבצעו במטרה לשבש את פעילותו ברמה המבצעית. במסגרת זו ייתכנו: שיבוש יכולת המיזוי של הפעלת עוצמת האש של צה"ל; שיבוש צבירת סדר כוחות וניוד עתודות, בדגש על כוחות מילואים; שיבוש פעולת בסיסי חיל האוויר ונמלי הים; ושיבוש המאמצים להגנת העורף ולאחר מכן לשיקום הנזקים בעורף. מעל כל אלה מרחף הקושי הנובע מהצורך להתמודד מול מטחים מרובי טילים ורקטות, לזהות את הטילים המדויקים ולשמור על כמות מספקת של מיירטים שבידי ישראל, במקרה של הימשכות המלחמה והצורך ליירט איומים מכל הזירות.

אתגר נוסף לצה"ל יהיו תוכניותיו של חזבאללה לקידום **מהלך קרקעי** לכיבוש ולהחזקת שטח בצפון המדינה, מתוך כוונה לייצר לעצמו הישג משמעותי במהלך הקרבות (הפרעה לתמרון צה"ל והבטחת יכולת ירי רציף לעורף הישראלי) וחשוב ביותר מבחינתו – השגת "תמונת ניצחון" על ידי כיבוש תקדימי של שטח ישראלי ריבוני. יש להביא בחשבון כי בשנים הקרובות ימשיך הארגון לפעול לפיתוח יכולת זו במטרה לקדם מהלך זה לאורך הגבול הלבנוני, ובמקביל גם מכיוון רמת הגולן. מעבר לכך, על יכולתו של צה"ל לצבור הישגים בימי הקרב הראשונים תשפיע במידה רבה גם שאלת היוזמה למלחמה. בהנחה שיש היתכנות **למלחמה בהפתעה** ביוזמת הצד השני, צה"ל יצטרך להתכונן גם לתרחיש שבו היוזמה ומהלכי הפתיחה לא יהיו בהכרח בידיו.

לסיכום, ההתקדמות הצפויה בפיתוח יכולותיהם של גורמי הציר השיעי תקשה על צה"ל במהלך הלחימה, לנוכח האיומים האפשריים הבאים:

- קצב מהיר של אירועים במקביל, הדורשים מענה.
- הקושי בחלוקת הקשב בין החזיתות, וביניהן לבין העורף.

- איום על חופש הפעולה של חיל האוויר.
- איום על חופש הפעולה במרחב הימי.
- צמצום הפער הטכנולוגי ופיתוח אמצעים לנטרול/שיבוש יכולות צה"ל.
- יכולת שיבוש מערכת הפיקוד והשליטה של צה"ל ברמה הטקטית והאופרטיבית.
- פגיעה בבסיסים ובימ"חים של צה"ל.

פרק ב' – תרחישי מלחמת הצפון

מרחב התרחישים האפשריים

במסגרת הפרויקט נבחן מגוון רחב של תרחישים, ובעיקר נדונו שלושת התרחישים הבאים:

א. **מלחמת לבנון השלישית** – שתהיה דומה במאפייניה לשתי המלחמות הקודמות שהובילה ישראל מול האיום מחזית אחת – החזית הלבנונית (1982; 2006).

ב. **מלחמת הצפון**, שתהיה שונה מקודמותיה בשני ממדים בעיקר: **האויב** – חזבאללה הוא היריב העיקרי, אבל מרכיבי **הציר השיעי** – שהתבססו היטב במרחב הצפוני – יהיו שותפים מלאים ללחימה (המיליציות השיעיות בסוריה ובעיראק; הצבא הסורי המשתקם ויכולות צבאיות איראניות בסוריה ובמערב עיראק); **המרחב בחזיתות ובעומק** – לבנון, סוריה ומערב עיראק. בתרחיש זה איראן מפעילה את שלוחיה במרחב וקיימת אפשרות לירי ממערב עיראק, אבל כוחותיה עדיין אינם מעורבים בלחימה משטח איראן.

ג. **מלחמה נגד איראן** – המעורבת ישירות ולא רק מפעילה את שלוחיה: משגרת טילים (בליסטיים ושיט) משטחה לעבר מטרות בישראל; והצבא האיראני ומשמרות המהפכה נוטלים חלק בלחימה נגד ישראל.

במסגרת פרויקט זה הוחלט להתמקד בניתוח התרחיש השני של מלחמת הצפון, נוכח ההערכה שהייתה מקובלת על כלל חברי הצוות, כי זהו התרחיש הסביר יותר ומן הראוי לעסוק בו.

העבודה עוסקת בתרחיש החמור של מלחמת הצפון

מחוללי המלחמה: הידרדרות או מלחמה יזומה

מה יכולים להיות הגורמים לפריצתה של מלחמת הצפון?

המלחמה עלולה לפרוץ בנסיבות של הידרדרות בעקבות עימות מצומצם ו/או בשל מיסקלקולציה של מי מהצדדים. תרחישי הידרדרות ייתכנו בכל אחת מהזירות הבאות:

- **מרחב לבנון** – בין חזבאללה לישראל קיים פוטנציאל גבוה להסלמה, העלולה להתלקח במהירות למלחמה רחבה. זאת בעיקר נוכח רגישותו של חזבאללה לשימור "כללי המשחק" הקיימים, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בתגובותיו למהלכים של צה"ל במרחב הלבנוני והסורי. לחזבאללה חשוב לשמר את "ההרתעה ההדדית" הקיימת מאז 2006, והוא מקפיד להגיב על כל פעולה ישראלית הנתפסת בעניו כחריגה מ"משוואת ההרתעה" הקיימת. דרך פעולה זו עלולה להוביל לדינמיקה של הסלמה במספר דרכים, החל מחיכוך לאורך הגבול, עבור באירוע מתפתח בעקבות פעילות מב"ם מוגבלת של צה"ל וכלה ביוזמה צבאית מוגבלת וממוקדת של מי מהצדדים. דוגמה לפוטנציאל הידרדרות עשויים להיות אירועים שהתרחשו באוגוסט-ספטמבר 2019: חזבאללה ירה טילי קורנט על רכב צה"לי, בעקבות מה שהארגון הציג כפעולת כטב"ם ישראלי במתחם חזבאללה בביירות ופגיעה בפעילי חזבאללה בתקיפה ישראלית בסוריה. ישראל בחרה להכיל ירי זה, שלא גרם פגיעות בנפש, ולהסתפק בתגובה מינורית, אך האירוע יכול היה להסתיים אחרת. מספטמבר 2019 חזבאללה מנסה להרחיב את "משוואת ההרתעה" לזירה הסורית, כפי שבא לידי ביטוי בניסיונותיו להגיב בפעולה נגד צה"ל בגבול הלבנוני (ב-27 ביולי 2020) בעקבות הריגתו של פעיל הארגון בהתקפה שיוחסה לישראל ליד דמשק (ב-20 ביולי 2020), וההצהרה של נסראללה בעקבות כשלונו של ניסיון זה, כי התגובה בוא תבוא. גם לאחר הפיצוץ בנמל ביירות (4 באוגוסט) חזבאללה דבק באסטרטגיה זו, כפי שבא לידי ביטוי בניסיון נוסף של הארגון לירי צליפה על כוח צה"ל בגבול הלבנוני (25 באוגוסט), שנכשל גם הוא. אסטרטגיה זו מגדילה את מרחב החיכוך בין הצדדים ואת הסיכויים להידרדרות לעימות.

• **סוריה** – זוהי זירת התגוששות בין ישראל לגורמי הציר השיעי, במיוחד מאז שמשטר אסד אפשר את התבססותם הצבאית של איראן ושלוחיה – המיליציות השיעיות ובתוכן חזבאללה – שבאו לעזרתו במלחמתו במורדים. מציאות זו יצרה חיכוך צבאי מתמיד עם ישראל, הפועלת בשגרה לצמצום האיומים המופנים נגדה מזירה זו, במסגרת המב"ם. הסלמה למלחמה רחבה יכולה לנבוע, אם כך, מעימות צבאי בזירה הסורית בעקבות פעילות – גם אם מצומצמת – של מי מגורמי הציר השיעי נגד ישראל (כגון פעולת טרור לאורך הגבול; ירי לשטח ישראל; שיגור כטב"ם); או בעקבות פעולה ישראלית במסגרת המב"ם לפגיעה בתשתיות איראן ושלוחיה, כולל של צבא אסד (פרויקט הדיוק; נשק בלתי קונבנציונלי; הגנה אווירית); לעצירת משלוחים של אמצעי לחימה מתקדמים לחזבאללה; או לסיכול ניסיונות ירי וטרור נגד ישראל.

• **הידרדרות לעימות צבאי ישיר עם איראן** – מחולל ההסלמה יהיה במקרה זה מהלך צבאי של ישראל או איראן זו נגד זו, או החלטה של איראן להפעיל את חזבאללה ושאר גורמי הציר השיעי נגד ישראל, בלי להיות מעורבת במלחמה זו ישירות מתחום איראן. גורמים לכך עשויים להיות, מצד אחד, תקיפה אמריקאית על אתרים/ תשתיות באיראן (כולל האפשרות הקיצונית של תקיפת מתקני הגרעין); ומצד שני גם מהלך צבאי מוגבל של איראן נגד ישראל בעקבות מצוקתה האסטרטגית של איראן, שנוצרה בשל הלחץ הגובר מצד ארצות הברית (שתכליתו להשיב את איראן לשולחן הדיונים כדי לנסח הסכם גרעין חדש), והתסיסה החברתית-פוליטית בזירה הפנימית, או בתגובה להמשך או לעליית מדרגה של פעילות צה"ל נגד המאחזים האיראניים בסוריה.

תרחישי הידרדרות

הסלמה בעקבות: א. תקיפת תשתית הטילים המדויקים ב. יוזמה של חזבאללה כמענה לצרכים איראניים או פנים-לבנוניים ג. דינמיקה של הסלמה בעקבות פעילות מב"ם או אירועי גבול	מול חזבאללה
הידרדרות בעקבות מבצע ישראלי נרחב בסוריה במסגרת המב"ם: א. לפגיעה בתשתיות הטילים המדויקים ב. לפגיעה בהעברת אמל"ח לחזבאללה ג. לפגיעה בכוחות איראניים או בתשתיות צבא סוריות (נב"ק והגנ"א) בעקבות תקיפת ישראל (מיליציות שיעיות – איראן – סוריה)	מול סוריה
מהלך צבאי מוגבל של איראן נגד ישראל בעקבות: א. מצוקה אסטרטגית נוכח הלחץ המרבי עליה ב. בתגובה ללחץ הישראלי עליה בסוריה ג. בתגובה לתקיפה ישראלית/ אמריקאית של תשתיות הגרעין באיראן	מול איראן

בצד תרחישי ההידרדרות, תיתכן בשנים הקרובות גם **מלחמה יזומה** על ידי כל אחד מהמעורבים:

- יוזמה של **ישראל** מתוך הבנת חומרתו של האיום המתפתח מולה, בעיקר צבירת אמצעי לחימה מתקדמים בידי חזבאללה ובפרט טילים מדויקים, ו/או על בסיס הערכה כי הגיעה השעה למהלך צבאי, בעוד איראן וחזבאללה נתונים במצוקה אסטרטגית. שני הגורמים נתונים כבר כיום בלחצים מבית ומחוץ, אשר צפוי כי יימשכו ואף יגברו. כך האיום הביטחוני המתפתח בצד ההזדמנות ינתבו למלחמה יזומה שעשויה להיות בהיקף משתנה: ממתקפת מנע מוגבלת לצמצום האיום עד כדי מלחמה רחבה לפגיעה עמוקה ורחבת היקף בחזבאללה, מתוך כוונה ליצור שינוי אסטרטגי בזירה הצפונית.
- מלחמה ביוזמה של **חזבאללה בתיאום עם איראן** עלולה לפרוץ בשני מצבים מנוגדים לכאורה: האחד, בנסיבות של מצוקת הארגון בעקבות הלחצים המופעלים עליו כמוזכר לעיל, ובמיוחד מאז האסון בנמל ביירות (4 באוגוסט), או אז הוא ישאף להפנות את תשומת הלב למאבק נגד ישראל, ובתוך כך להמחיש את תפקודו כ"מגן לבנון"; והשני, כשחזבאללה יחוש כי התעצמותו הצבאית הגיעה לשלב המאפשר לו לפגוע בצורה משמעותית בצה"ל ובעורף הישראלי, וכך להחליש את ישראל ולשנות את כללי המשחק מולה.
- **איראן** מצידה עלולה ליזום מערכה רחבה בזירה הצפונית על ידי הנעת חזבאללה ושלוחיה האחרים נגד ישראל, אם תגיע למסקנה כי מלחמה זו, שבה איראן לא תהיה מעורבת ישירות, תשרת אינטרסים שלה מול המערכת הפנימית, מול המערכת האזורית ונוכח הלחץ הבינלאומי המופעל עליה בהקשר לסוגיית הגרעין.

תרחישי מלחמה יזומה

מתאר התרחיש החמור

תרחיש חמור של מלחמת הצפון מבוסס על ההנחות הבאות:

- פריצתה של מלחמה **מרבית זירות**, כאשר עיקר הלחימה יתמקד בשתי חזיתות: **לבנון וסוריה**.
- האויב העיקרי מול צה"ל הוא **הציר השיעי בהובלת איראן**,⁴ הכולל את פוטנציאל הכוחות הבאים (בהשתתפות ישירה או עקיפה):
  - חיבאללה במרחב לבנון
  - חיבאללה במרחב שבין רמת הגולן לדמשק
  - המיליציות השיעיות בסוריה
  - כוחות צבא סוריים, גם במרחב שבין רמת הגולן לדמשק, בצד שיגורי טילים מעומק סוריה
  - שיגור טילים על ידי המיליציות השיעיות בעיראק
- המלחמה תפרוץ בהתרעה קצרה או בהפתעה, כשצה"ל אינו במוכנות מלאה למלחמה.⁵
- סבירות גבוהה שבמסגרת מערכה רחבה בצפון יידרש צה"ל להתמודד גם עם המערכת הפלסטינית: רקטות וטילים מרצועת עזה ותסיסה ו/או פעילות טרור מוגברת ביהודה ושומרון.
- הממשלה וצה"ל יזכו לתמיכת האוכלוסייה בישראל בכל החלטותיהם ופעולותיהם, לפחות בשלבי המלחמה הראשונים.
- בשלבי הלחימה הראשונים מהלכי צה"ל יתקבלו בהבנה במערכת הבינלאומית, ופעולותיו לא יופרעו על ידי גורמים בינלאומיים.

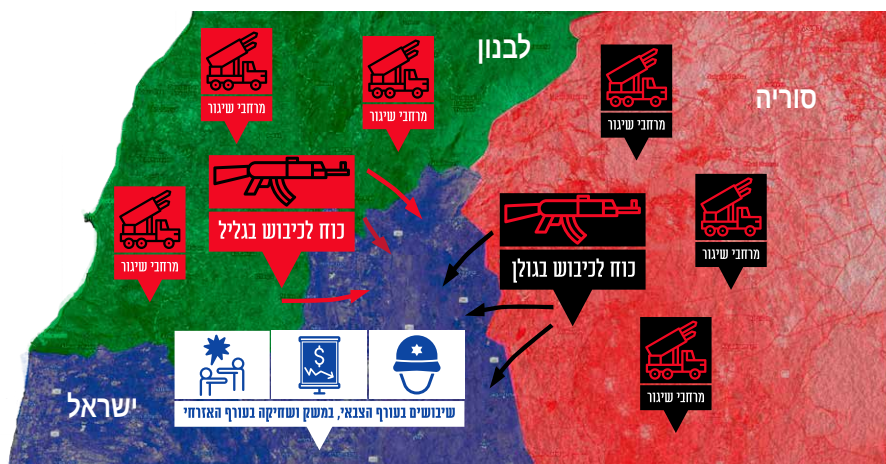
קווי המתאר של האיום הצפוי במהלך המלחמה:

- מלבנון ישוגרו מטחים חוזרים של כאלף טילים סטטיסטיים ביום, בצד עשרות רבות עד מאות של טילים מדויקים. מספר זה אינו מבוסס על מודיעין אלא הוא תוצר של ניתוח מאפייני השיגור מצד חיבאללה במהלך מלחמת לבנון השנייה. במלחמה זו חיבאללה שיגר בסך הכול כ-14 אלף רקטות וטילים, שהיוו כשליש מהמלאי שעמד לרשותו (כ-40 אלף טילים). כך שבמלחמה הבאה צפוי כי חיבאללה ישגר כ-50 אלף רקטות וטילים, המהווים כשליש מהמלאי הנוכחי הכולל כ-150 אלף טילים סטטיסטיים.

4 חשוב להזכיר כי בתרחיש זה צבא איראן אינו מעורב ישירות בלחימה.

5 התרחיש החמור מבוסס על ההנחה כי לצה"ל תהיה התרעה קצרה או הפתעה. הוא גובש כך כדי לסייע בחשיבה על ההתמודדות הנדרשת במצבים אלה, שהם החמורים יותר.

- בצד זאת יש להביא בחשבון ירי טילים ארוכי טווח גם מסוריה, וייתכן שגם מעיראק.
- הטילים המדויקים יכוונו למטרות אסטרטגיות ערכיות: שדות תעופה; תשתיות חיוניות: אנרגיה (תחנות כוח, תשתיות גז, בתי הזיקוק בחיפה) ומים; סמלי שלטון (קריית הממשלה, כנסת); בניין המטכ"ל של צה"ל; סוללות הגנה אווירית; בסיסי צבא ומפקדות.
- החימוש הלא-מדויק יכוון לעבר מרכזי אוכלוסין וישולב במטחים של טילים מדויקים, כדי להקשות על כוחות ההגנה האווירית של צה"ל את הקצאת המטרות ליירוט. בירי של הטילים הסטטיסטיים יהיה גם כדי לשבש את יעילותן של מערכות ההגנה של ישראל.
- מטחי הטילים לעבר העורף הישראלי יימשכו גם במהלך תמרון קרקעי ישראלי לעומק שטח לבנון.
- במקביל למטחי הטילים ישוגרו גם כטב"מים תוקפים, אשר יופעלו בנחילים ויכוונו למטרות ערכיות ורכות.
- יבוצעו מהלכים קרקעיים לכיבוש שטח בתחום ישראל על ידי כוח הקומנדו של חזבאללה ('כוח רד'ואן') מדרום לבנון, ועל ידי מיליציות שיעיות מרמת הגולן. בתוך כך צפויות מתקפות על נכסים צבאיים ועל שטחים המאוכלסים באזרחים.
- יבוצעו מתקפות סייבר על תשתיות קריטיות בישראל, בדגש על מערכות פיקוד ושליטה ועל תשתיות חיוניות, במטרה לשבש את תפקוד המשק והמערכות הביטחוניות.
- יתקיימו מבצעי תודעה באמצעי התקשורת ובאמצעות הרשתות החברתיות, במטרה להשפיע על התודעה של הציבור הישראלי ולפגוע במורל.
- המשק בישראל יעבור למתכונת חירום; צפוי שיבוש של כלל פעילותו ובכלל זאת ייפגעו השירותים החיוניים לאוכלוסייה – בפרט אספקת חשמל ומים.
- צפוי שיבוש ניכר בפעילות נמלי הים והאוויר, שיצמצם את השימוש בנתיבי האוויר והים. ככל שמצב זה יימשך הוא ישפיע על אורך הנשימה הצבאי והאזרחי.

משמעויות אופרטיביות של התרחיש החמור

מתמונת מצב חמורה זו נגזרות המשמעויות הבאות לצה"ל:

- **צה"ל יידרש לגיוס מילואים כללי והפעילות כולה – גיוס מילואים, צבירת כוחות ופריסתם, לחימה בחזית – תתנהל תחת אש. עד להשלמת ההיערכות יידרשו 48-96 שעות למגננה בשתי החזיתות (לבנון וסוריה), בטרם מעבר למתקפה.**
- **ההגנה על העורף – בשלב הראשון צה"ל יידרש להתמקד במערכי הטילים המתקדמים ולא יתפנה לטפל ברקטות ובטילים הסטטיסטיים, וצפויה השפעה מצומצמת יחסית של פעילות חיל האוויר על היקף הירי לעבר העורף. לפיכך, האוכלוסייה האזרחית תוכל להתבסס על מערך יירוט הטילים של צה"ל רק בשלב השני, אך צפויים הספקי יירוט בינוניים של ההגנה האקטיבית אל מול היקף השיגורים הנרחב והצורך להתמקד בהגנת נכסים החיוניים להמשך המלחמה.**
- **בחזית – כוחות צה"ל יפעלו תחת אש במרחב המגע, וצפוי שיבוש של גיוס המילואים וצבירת הכוחות במרחב הלחימה. כן קיימת אפשרות לשיבוש פעולת המפקדות ומערכות הפיקוד והשליטה.**
- **במרחב האווירי – חיל האוויר יפעל במספר זירות במקביל, מול מערכות ההגנה האווירית של האויב. המאמץ העיקרי של חיל האוויר בפתירת המלחמה יופנה להשגת עליונות אווירית בזירות הלחימה; לסיכול איומים מהאוויר לעורף הישראלי; ולנטרול מערכי השיגור האסטרטגיים של חזבאללה בלבנון ושל סוריה ואיראן בסוריה. חיל האוויר יצטרך להתמודד עם איומים על בסיסיו ועל מערכות הפיקוד והשליטה. עקב ריבוי המשימות, לחיל האוויר צפויות מגבלות בהקצאת סיוע אווירי לכוחות היבשה בשלב המגננה, ולחיל הים – בפעילות שתידרש נגד טילי חוף-ים.**

- **במרחב הימי** – חיל הים יפעל גם הוא בסביבה מאתגרת. המאמץ העיקרי יופנה להגנה על הנכסים האסטרטגיים בים; להגנה על הנמלים; לשמירה על חופש השיט; למניעת ניצול התווך הימי לפעילות עוינת ולהשגת עליונות בים על ידי פגיעה ביכולות האויב.

גורמים קריטיים בתרחיש

פרק ג' – עיצוב המערכה ברמה האסטרטגית

עקב האיום המתפתח בזירה הצפונית נדרש הדרג המדיני לבחון באופן עיתי את האסטרטגיה להתמודדות עימו, כאשר בפניו עומדות האפשרויות הבאות:

האחת – המשך האסטרטגיה הנוכחית, הנשענת על שלושה נדבכים: **עיכוב ושיבוש** קצב ההתעצמות של האויב באמצעים צבאיים (המב"ם – המערכה בין המלחמות) ומדיניים; בניית **ההרתעה** על יד פיתוח עוצמה צבאית קטלנית; ופיתוח יכולות **ההגנה**; השנייה – יציאה **למהלך צבאי מוגבל** לצמצום האיום, תוך לקיחת סיכון בהידרדרות למלחמה רחבה;

השלישית – **יוזמה למלחמה רחבה**, שעלולה להתפתח למערכה המתוארת בתרחיש החמור.

בכל מקרה, הדרג המדיני נדרש להקדים ולהנחות את המערכת הביטחונית להיערך למלחמה, העלולה לפרוץ גם בלי שישראל תבחר או תרצה בכך (בתרחישים של הידרדרות או יוזמה מצד האויב, כמתואר בפרק ב').

נקודות החלטה והתערבות של הדרג המדיני

בפרק זה מפורטות הנחות היסוד ביחס לאינטרסים והמטרות שיכתיב הדרג המדיני כדי לקטב לצה"ל, ואשר לאורך גובשו החלופות ל"מעשה הצבאי", המוצגות בפרק הבא. כן מוצגים מצב הסיום הרצוי והדילמות המרכזיות שעומן יידרש הדרג המדיני להתמודד ערב המערכה ובמהלכה.

האינטרסים של ישראל

לאחר הצגת האיום וטרם בחינת האפשרויות העומדות בפני ישראל בהתמודדות עם האיום בזירה הצפונית, נדרש להגדיר מהם האינטרסים של ישראל ברמה האסטרטגית, אשר יהיו בבחינת **מצפן** שיכוון את מקבלי ההחלטות הישראלים בגיבוש המדיניות כלפי אתגר מורכב זה. להלן הגדרת אינטרסים אלה, שלאורם גובשו הניתוח ומסקנותיו.

- הגנה על הגבולות, על העורף הישראלי ועל הנכסים האסטרטגיים של המדינה.
- שימור עליונותה הצבאית של ישראל, עוצמתה ומעמדה האזורי והבינלאומי.
- שיפור המציאות הביטחונית – הסרת האיומים וביצור ההרתעה של ישראל, ובתוך כך:
  - שלילת יכולות האויב הפוגעות ביתרון הישראלי, בדגש על יכולות הדיוק.
  - החלשת האיום הצבאי על ישראל מצד הציר השיעי.
  - הרחקת איראן מגבולות ישראל וצמצום השפעתה בלבנון ובסוריה.
- שימור הרציפות התפקודית של המשק הישראלי, כמו גם הלכידות החברתית.
- השגת שקט ויציבות אזורית ויכולת אכיפת הסדרים מדיניים מייצבים לאורך זמן.
- ביצור מעמד ישראל בזירה האזורית (מול מדינות השלום ושותפות נוספות) והבינלאומית (בדגש על התמיכה האמריקאית).
- שימור הלגיטימציה למדיניותה של ישראל ולמהלכיה הצבאיים.

מטרות המלחמה

במתודולוגיית התכנון האסטרטגי, מטרות המלחמה נגזרות מהאינטרסים של ישראל ומהתכלית האסטרטגית, תוך התייחסות לנסיבות (בעיקר מצבה המדיני-כלכלי של ישראל ויכולותיה הצבאיות, מול מצבו ויכולותיו של האויב), והן נקבעות על ידי הדרג המדיני כדי לקטב לצה"ל. עבור צה"ל יהוו מטרות אלה קו מנחה לגיבוש תוכניותיו למלחמה.

ההגדרה שמוצעת בניתוח זה ל**תכלית האסטרטגית** היא: הסרת האיום הצבאי של הציר השיעי סביב גבולותיה של ישראל; צמצום השפעת איראן; והחלשת חזבאללה מבחינה צבאית ופוליטית בלבנון.

לאור כל זאת, מטרות המלחמה הן: השגת ניצחון שמשמעותו כפיית תנאי ישראל לסיום המלחמה, ובתוך כך מניעת הישג אסטרטגי-צבאי מכוחות הציר האיראני-שיעי; הבסת הכוח הצבאי של הציר בסוריה ובלבנון באמצעות השמדה מסיבית של יכולות ותשתיות צבאיות; ויצירת תנאים שימנעו את שיקום היכולות הללו לאורך זמן.

ממטרות אלה נגזרים ההישגים האסטרטגיים הנדרשים:

- הגנה רב־ממדית – במרחבי היבשה, האוויר, הים והסייבר – לצמצום הפגיעה בעורף ולשמירה על הרציפות התפקודית של ישראל.
- הסרת האיום או לפחות נטרולו בשלב מוקדם ככל האפשר:
- פגיעה קשה ביכולותיו של **חזבאללה**: בלבנון – הכרעתו מדרום לנהר האוואלי ופגיעה קשה במרכזי הכובד שלו במרחב ביירות ובבקעת הלבנון; בסוריה – חיסול מאחזיו במרחב רמת הגולן.
- הרס תשתיות לבנוניות המסייעות למאמץ המלחמה של חזבאללה.
- בהיתן מתקפה מסוריה (של מיליציות שיעיות ו/או הצבא הסורי) – פגיעה בגורמי הציר השיעי בסוריה (תשתיות וכוחות), בדגש על השמדת התעשייה הצבאית הסורית.
- הרתעת **איראן** ממעורבות במלחמה ומאמץ למניעת חילופי מהלומות באופן ישיר בין איראן לישראל.
- יצירת תנאים שימנעו את שיקום יכולות האויב שנפגעו.

מצבי הסיום – המציאות הביטחונית הנדרשת

- קו מנחה בגיבוש האסטרטגיה הוא המציאות הביטחונית הנדרשת בסוף המלחמה:
- סיום המלחמה תוך פרק הזמן הקצר ביותר האפשרי, באכיפת תנאים של ישראל להפסקת אש ולסידורי ביטחון משופרים, אפקטיביים ויציבים.
  - החלשת הציר האיראני-שיעי בסוריה ובלבנון ויצירת התנאים למניעת שיקומו והתבססותו לאחר המלחמה.
  - פגיעה קשה בחזבאללה: הוא מובס מבחינה צבאית⁶ ומוחלש פוליטית בלבנון. הארגון נסוג לאחור: אין לו מאחזים צבאיים מדרום לאוואלי, ברמת הגולן ובמעברים בגזרת החרמון.

6 על פי הערכת גורמים מקצועיים, להשגת מטרה זו ישראל תידרש להפעיל מהלומת אש אפקטיבית על יכולות השיגור והתקיפה הקרקעית של חזבאללה לעומק שטח ישראל (פגיעה בכ-70 אחוזים ממערכי הרקטות/טילי קרקע-קרקע של חזבאללה ובכ-5,000 לוחמי 'כוח רד' ואן').

- השגת הרתעה אפקטיבית שתדחה את המלחמה הבאה לפחות בעשור.
- שיקום מהיר של העורף הישראלי ושמירת הרציפות התפקודית.
- שימור חופש הפעולה של צה"ל בתום המלחמה, למניעת התבססות מחודשת של איראן בזירה הצפונית.
- קידום האחריות המדינית של לבנון בכל שטחה.
- חסימת נתיב ההברחות, הסתננויות והעברת אמצעי לחימה מסוריה ללבנון.
- היפוך תפיסת המשטר בסוריה ביחס לאיראן והבאתו להבנה שהיא מהווה נטל כבד ואינה נכס עבורו.
- לא נוצר חיכוך בין צה"ל לכוחות הרוסיים בסוריה. במקביל השגת מחויבות וערבות של רוסיה למניעת התבססות מחודשת של הציר השיעי בסוריה.
- ישראל זוכה ללגיטימציה בינלאומית למהלכי הצבאיים ולנכונות של המעצמות לערוב להפסקת אש וליישום סידורי ביטחון משופרים.

הדילמות העיקריות של מקבלי ההחלטות

להלן הסוגיות העיקריות שיחייבו דיון והעמקה בטרם החלטה:

- **האומנם המלחמה היא בלתי נמנעת?** נוכח מורכבותה של המלחמה הצפויה והמחיר הגבוה שהיא תגבה משני הצדדים, מן הראוי לברר תחילה אם וכיצד ניתן למנוע אותה. אומנם ישראל לא תוכל למנוע מלחמה שתיכפה עליה, אך בטרם החלטה על מהלך יזום מצידה מן הראוי למצות תחילה את כל הדרכים למניעתה, ובתוך כך אפילו לנסות להוביל מהלך מדיני גלוי או חשאי. רכיב מרכזי במאמץ למניעת המלחמה, שיש להמשיך ולהשקיע בו, הוא **בניית ההרתעה**. זאת הן על ידי התמדה בפעילות הצבאית בשגרה (מב"ם) והן על ידי מאמץ תודעתי קבוע ונמרץ להבלטת המחיר הכבד הצפוי לאויב כתוצאה ממלחמה.
- **האם על ישראל ליזום מהלך צבאי?** – האיום ההולך ומתפתח בזירה הצפונית נוכח התעצמות מכונת המלחמה של הציר השיעי, שחזבאללה מהווה את חוד החנית שלה, מעלה את הדילמה אם לקדם מהלך צבאי יזום לצמצומו או להסרתו. האסטרטגיה של ישראל כמעט בכל מלחמותיה הייתה הגנתית, שתכליתה לשמור על המצב הקיים או להשיב את המצב לקדמותו (למעט במלחמת לבנון הראשונה, 1982). עם זאת ברוב המקרים, גם כשהאסטרטגיה הייתה הגנתית, הדוקטרינה הייתה התקפית. תכליתה הייתה להעביר במהירות את המלחמה לשטח האויב, בעיקר עקב היעדר עומק אסטרטגי, לצורך השגת הכרעה מהירה וברורה על כוחות האויב כדי לקצר

את המלחמה, עיצוב מציאות אסטרטגית משופרת לישראל, ובתוך כך גם הרחקת המלחמה הבאה וחיזוק ההרתעה.

- בהתייחס למלחמה הבאה בצפון קיימות שתי אפשרויות למהלך התקפי מקדים, ויש לבחון את התועלת הצבאית של כל אחת מהן ביחס למחיר:

– **התקפת נגד מקדימה** (מכה מקדימה) – פעולה התקפית יזומה המקדימה את התקפתו הצפויה של האויב במספר ימים או שעות כדי לשבש את תוכניתו, ליצור יתרון צבאי ולאחוז ביוזמה. במקרה זה מדובר בהתקפה של צה"ל כמהלך מקדים, כאשר ברור שהמלחמה ביוזמת הציר השיעי עומדת בפתח.

– **מלחמת מנע** – מהלך התקפי יזום המיועד לפגוע בצורה משמעותית בבניין הכוח של האויב, שאינו מוכן למלחמה בזמן הקרוב ומשקיע בהתעצמות צבאית לטווח ארוך. נראה כי זוהי הדילמה הרלוונטית והקשה יותר ביחס למלחמה הצפויה מול הציר השיעי. השאלה היא: האם על ישראל ליזום מלחמה מול האיום המתפתח? הדילמה המרכזית והקונקרטית במסגרת זו נוגעת להתקדמות פרויקט דיוק הטילים של חזבאללה. במסגרת הפרויקט נערכו בדיקות וסימולציות של חקר ביצועים, וגובשה המסקנה כי **מלאי של יותר מ-500 טילים מדויקים הוא בעל פוטנציאל איום חמור ביותר, ואם יתברר שחזבאללה מחזיק בידיו כמות טילים מדויקים קרובה למספר זה, על ישראל יהיה לשקול יציאה למלחמת מנע כדי לצמצם במידה משמעותית את מלאי הטילים המדויקים ולקטוע את תהליך ההתעצמות**.⁷ שיקול מרכזי בהחלטה הוא אם מלאי הטילים המדויקים שבידי האויב מנטרל את חופש הפעולה של צה"ל גם מתחת לסף המלחמה, ומהי מידת הסבירות למלחמה הבאה העלולה להתפתח ממתקפת המנע.

- **האם וכיצד ניתן לקצר את המלחמה ולצמצם את גבולות המערכה?** המתקפה הנרחבת הצפויה במלחמה הבאה על העורף הישראלי ממספר חזיתות, בצד ההערכה כי צה"ל לא יוכל למנוע אותה לאורך כל ימי המלחמה, מעלה ביתר שאת את הדילמה ביחס למשך המלחמה וגבולותיה. לעניין זה קיימות גישות שונות. מצד אחד נטען כי על ישראל לשאוף למלחמה קצרה ומוגבלת, ללא תמרון קרקעי, גם אם הישגיה יהיו מצומצמים יותר.⁸ זאת בשל המחירים הגבוהים הצפויים במלחמה ארוכה העלולה לשתק את המשק הישראלי, לפגוע בחוסן הלאומי, לגרום נזק מצטבר

7 המסקנות המפורטות של תוצאות בדיקה זו לא יפורסמו בפומבי מפאת רגישות הנושא, ויועברו למערכת הביטחון במסמך חסוי נפרד.

8 אלוף (מיל") גיורא איילנד גורס כי קיצור המלחמה למספר ימים ישרת את צה"ל, עקב העובדה שאפקטיביות הפעולה שלו גבוהה במיוחד בימים הראשונים למלחמה – שבהם ניתן לתקוף מטרות רבות על בסיס מודיעין שנאסף לאורך השנים – והיא דועכת על פני זמן. לשיטתו, מבחינת חזבאללה המצב הפוך – כל יום נוסף של מלחמה הוא הישג עבורו.

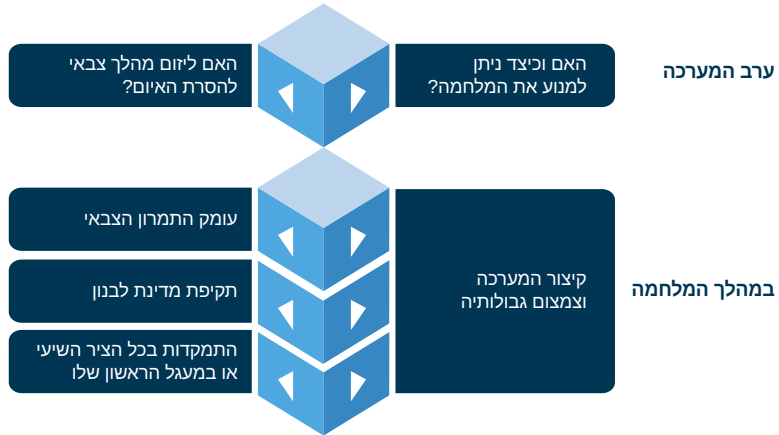
- לתשתיות וריבוי נפגעים בנפש. מצד שני, נטען כי בכל מקרה למהלך צבאי יהיו מחירים גבוהים, ולכן נדרש לשאוף להישג שימנע את התפתחות האיום לאורך זמן. הפתרון הצבאי לדילמה הוא יצירת התנאים להכרעה מהירה שתסיר את האיום מהעורף, ומהלך צבאי התקפי עמוק שתכליתו לפגוע ביכולות הצבאיות של האויב.
- **שאלה הקשורה לכך מתייחסת לקידומו של תמרון יבשתי,** אשר יש בו כדי להשפיע על משך הלחימה. במערכת הביטחונית קיימות גישות שונות ביחס לתרומתו של התמרון הקרקעי וביחס לשאלה אם הוא מאריך או מקצר את המלחמה. יש הטוענים כי במלחמה הבאה תהיה לישראל יכולת להשיג הכרעה באמצעות אש מנגד וללא תמרון קרקעי, אשר רצוי להימנע ממנו בשל המחירים הגבוהים שהוא גובה. זאת בניגוד לגישה ההיסטורית שלפיה ניתן להשיג הכרעה ולקצר את המלחמה רק על ידי תמרון, ובמקרה של מלחמה בזירה הצפונית אף תמרון מסיבי בשטח לבנון ואולי גם ברמת הגולן הסורית, על מנת להכריע וליצור תנאים משופרים "ליום שאחרי". הדרג המדיני יידרש לסוגיה זו בשיח עם צה"ל בעניין תכלית התמרון ועומקו, במסגרת הדיון על החלופות האסטרטגיות. זאת תוך בחינת שלוש אפשרויות עיקריות בתחום התמרון: הראשונה, כניסה מצומצמת לדרום לבנון למטרות הגנה ושיבוש כוונות 'כוח רד' ואן' לתקוף קרקעית ולתפוס שטח בתחום ישראל; השנייה, תמרון עד נהר האוואלי כדי להשתלט על מרחבי השיגור של הרקטות והטילים קצרי הטווח; והשלישית, תמרון עד ביירות במטרה להוביל לשינוי אסטרטגי במצבה של לבנון.⁹
  - **האם נכון לתקוף את המדינה הלבנונית ולא רק את כוחו הצבאי של חזבאללה?** גם לעניין זה גישות שונות. קיימת גישה שלפיה הגדרת מדינת לבנון כאויב, ולא רק חזבאללה, תסייע לקצר את המלחמה. אלוף (מיל') גיורא איילנד טוען כי יש לכך הצדקה מוסרית ומדינית, נוכח מעורבותו של חזבאללה בשלטון בלבנון. לטענתו, הכרזה רשמית על מצב מלחמה עם לבנון בצד פגיעה אנושה בתשתיות של לבנון (נמלי ים ואוויר), בצבאה ובמוסדות השלטון שלה יובילו תוך כמה ימים ללחץ בינלאומי כבד ולדרישה להפסקת אש. טיעון זה קיבל יתר תוקף בעקבות הרכבת ממשלת לבנון (ינואר 2020) על ידי חזבאללה ותומכיו הנוצרים והסונים של הארגון.¹⁰ מנגד, יש הטוענים כי הפגיעה בתשתיות הלבנוניות תהיה חסרת ערך משום שלמדינה זו אין יכולת השפעה על איראן ועל חזבאללה, והחרבתה של לבנון עלולה דווקא לסייע להתפשטות ההשפעה של איראן, שתנצל את הווקוס שייווצר בלבנון.

9 המלצתנו בעניין זה מוצגת בפרק ח'.

10 יוזכר כי ממשלה זו נאלצה להתפטר בעקבות האסון הכבד בביירות, בשל סדרת הפיצוצים בנמל (4 באוגוסט 2020)

- **הקצאת המשאבים לבניין הכוח להגנה ולהתקפה** – סוגיה מרכזית העומדת לפתחו של הדרג המדיני, ובמיוחד במסגרת דיוני התקציב. זאת לאור הצורך של הצבא בתכנון לטווח ארוך של בניין הכוח מצד אחד, ומנגד הקושי בהגדלת תקציב צה"ל, בעיקר נוכח המשבר הכלכלי שאליו נקלעה ישראל בעקבות משבר הקורונה.

הדילמות המרכזיות

פרק ד' – החלופות האסטרטגיות למדיניות הישראלית

מרחב החלופות והקריטריונים לבחינתן

בפרק זה יוצגו החלופות האסטרטגיות של ישראל על מנת להשיג את מטרות המלחמה והתכלית שהוצגו בפרק ג'. זאת בהתבסס על ההנחות העיקריות הבאות: איום חמור על ישראל הולך ומתפתח בזירה הצפונית; המאמצים להימנע ממלחמה מוצו; ואסטרטגיית המב"ם לא סיפקה את המענה הנדרש. על כן, ישראל אינה יכולה להימנע עוד ממהלך צבאי לצמצום או להסרת האיום עליה ולשמירת עליונותו הצבאית של צה"ל. נבחנו **שלוש דרכי פעולה עיקריות** העשויות לקדם יעדים אלה. דרכי פעולה אלה נבדלות זו מזו בתכליתן הקונקרטית ובהיקף הלחימה הנדרש להשגתן. החלופות מוצגות באופן מדורג, החל מעימות מוגבל ועד מערכה רחבה. משך הלחימה משתנה גם הוא בכל אחת מהחלופות, מהקצר (ימים ספורים) לארוך יותר (מספר שבועות). יודגש כי כל אחת מהחלופות יכולה לעמוד בפני עצמה, ובה בעת ייתכן מעבר מחלופה לחלופה תוך כדי לחימה, נוכח הקושי לשלוט בגבולות המערכה ובמשכה. החלופות העיקריות שגובשו ומוצעות לבחינת הדרג המדיני הן:

חלופה א	חלופה ב	חלופה ג
התקפה ממוקדת להסרת איום הטיילים המדויקים / ביסוס היתרון היחסי במעגל הראשון	מערכה לפירוק הציר השיעי, להחלשת כוחותיו ולהרתעתם	מערכה רחבה להסרת האיום הצבאי וליצירת שינוי אסטרטגי יסודי
מהלך יזום ישראלי	חלופות למלחמה ביוזמת ישראל או הצד השני	

הקריטריונים העיקריים שלאורם נבחנו החלופות הם:

- יכולת המימוש של מטרות המלחמה והתכלית של המהלך הצבאי.
  - ההישגים הצפויים מול המחירים בעקבות המלחמה.
  - יכולת השליטה של ישראל בגבולות המערכה ובמספר הזירות הפעילות.
  - משך הזמן הנדרש למימוש התכלית, נוכח האיום החמור הצפוי לעורף הישראלי ככל שנמשכת הלחימה.
  - אם ובאיזו מידה המעשה הצבאי ירחיק את המלחמה הבאה.
- להלן פירוט הרציונל של כל אחת מהחלופות, המשמעויות העיקריות הנובעות מאימוצן כדרך פעולה וכן הסיכונים והדילמות למקבלי ההחלטות.

חלופה א' – התקפה ממוקדת להסרת איום הטילים המדויקים

הרעיון העומד בבסיס חלופה זו הוא שהולך ומתפתח איום חמור על ישראל, ולכן עליה להקדים ולפעול כדי לגדוע אותו. מדובר בעיקר בהתקדמות ניכרת בפרויקט

דיוק הטילים בהובלת איראן, ובמיוחד אם יישא פרי וברשות חיזבאללה יהיה מספר רב של טילים מדויקים (להערכתנו, יותר מ־500) שיהוו איום חמור ביותר על נכסים אסטרטגיים בישראל. כך גם לגבי אפשרות של פיתוח יכולות אסטרטגיות אחרות המאיימות על היתרון היחסי והאיכותי של ישראל במעגל הראשון, שיש בהן כדי לשנות את מאזן הכוחות. בנסיבות אלה, על פי חלופה א' ישראל תיזום מהלך צבאי מוגבל שיכלול התקפה ממוקדת להסרת איום זה, תוך ניסיון לשלוט במדרגות ההסלמה, בשאיפה לא להיגרר למערכה רחבה ולשמר את חופש הפעולה של צה"ל.

יוזמה כזו של ישראל למתקפת מנע או מכה מקדימה מצריכה היערכות למהלומת אש ממוקדת שאפשר כי תסתיים תוך ימים ספורים, תוך הסבת נזק כבד בעיקר ליכולות חיזבאללה, אך עלולה גם להתפתח למערכה רחבה. למרות היתרונות שבהפתעת האויב, נדרש להיערך לאפשרות של הסלמה, ולכן נדרש במקביל לגייס ולרכז כוחות יבשה לבלימת מתקפה קרקעית של חיזבאללה, ובמקביל להציב אופציה מיידיית לתמרון יבשתי לשטח לבנון, בד בבד עם היערכות מלאה בעורף.

הסיכון המרכזי בריכוז הכוחות לאורך החזית נובע מהפוטנציאל הגבוה להידרדרות למערכה רחבה, בשל חשש של חיזבאללה שלכך מתארגנת ישראל וכן פגיעות הכוחות בימ"חים ובשטחי הכינוס. מצב זה יקשה על ישראל לשלוט במדרגות ההסלמה, ואם תרצה למנוע הידרדרות למלחמה רחבה בכל מחיר היא תידרש לאיפוק, גם במחיר של פגיעה בצה"ל ובעורף. במישור המדיני יש להביא בחשבון כי ישראל עלולה להיות מואשמת בתוקפנות ובאחריות לתוצאות הקשות הצפויות ממלחמה בהיקף נרחב.

סיכום ניתוח חלופה א' – התקפה ממוקדת להסרת איום הטילים המדויקים

• הסרת איום הטילים המדויקים / יכולות נוספות הפוגעות ביתרון היחסי של ישראל • החלשת האיום והרחקתו, תוך שימור חופש הפעולה לצה"ל • הימנעות מהידרדרות למלחמה רחבה, תוך הקרנת נחישות	 תכלית
• יוזמה למתקפת מנע / מכה מקדימה • מהלומה מוגבלת וממוקדת באש להשמדת היכולת המדויקת ויכולות ליבה • ריכוז כוחות והיערכות צבאית הגנתית במרחב הצפון, למניעת הסלמה • מוכנות למצבי הסלמה – יום קרב עד מלחמה כוללת • היערכות מלאה של העורף במתכונת חירום	 משמעות צבאית
• נדרשת הפתעה – ריכוז כוחות והיערכות הגנתית רק לאחר תחילת ההתקפה • פוטנציאל רב להידרדרות – שליטה מוגבלת במדרגות ההסלמה • הכלה ואיפוק גם במחיר של ספיגה בצה"ל ובעורף • בניית לגיטימציה לפעולה • כיצד מונעים את הרחבת המערכה? האם ניתן למנוע את ההתעצמות בהמשך?	 סיכונים ודילמות

חלופה ב' – מערכה לפירוק כוחות הציר השיעי בזירה הצפונית ולהחלשתם

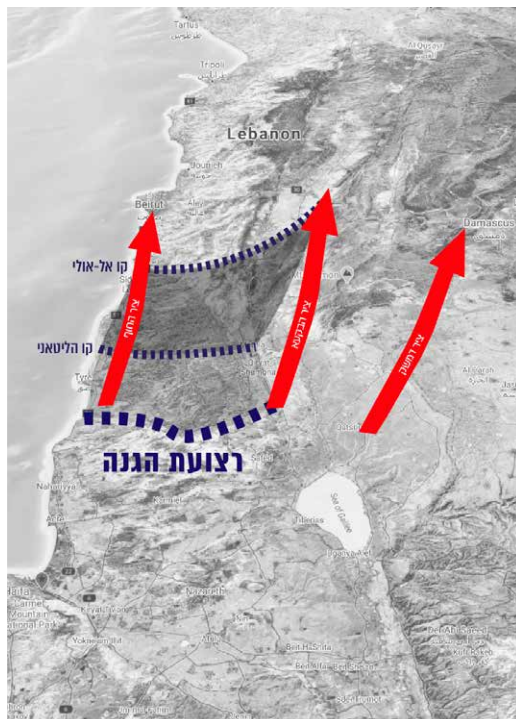

ההיגיון המסדר של חלופה זו הוא שישראל נגרת ליזום – שלא ברצונה או ביוזמת האויב – מלחמה במספר זירות במקביל, המבוססת על הערכה שיש לטפל ברכיבי הציר האיראני-שיעי לאורכו ולהביא לפירוקו, או למצער להחלשתו. לפיכך התכלית שתקבע למערכה תתמקד בחוליות הציר מעיראק דרך סוריה ללבנון, אך לא ב"ראש הנחש" – משטר האויבת באיראן. זאת תוך מאמץ צבאי ומדיני מקביל להרחבת חופש הפעולה של צה"ל ולהנעת מעורבות בינלאומית, שתוביל בסיום הלחימה להסדר אזורי, ליציבות ולשקט לאורך זמן.

המשמעות הצבאית של חלופה זו היא שיש צורך להיערך למלחמה כוללת בשתי זירות לפחות. צה"ל יידרש לגיוס נרחב ולהיערך לכך שהעורף כולו יהיה תחת אש. להשגת התכלית תידרש מערכה באש לפגיעה קשה בכוחות הציר בלבנון, בסוריה וייתכן גם בעיראק, ובמיוחד לפגיעה במערכי הטילים ובתשתיות הצבאיות. זאת בצד היערכות הגנתית בקו המגע ותפיסת שטחים שולטים בדרום לבנון, בטווחים של עד 10 קילומטרים מהגבול, כדי לשבש את התארגנות האויב לחדירת כוחות לשטח

ישראל. בחלופה זו יידרש גם תמרון קרקעי מוגבל בדרום לבנון, וייתכן גם (באופן בלתי נמנע) בצפון רמת הגולן, להסרת האיום הקרקעי ולצמצום שיגורי הטילים ולהאיץ את סיום המלחמה. ישראל תידרש גם לפעולה בערוצים המדיניים כדי לקדם מנגנון סיום למלחמה בהתערבות חיצונית, בנקודת הזמן הרצויה לה ובתנאים שישמרו את הישגיה. הסיכון המרכזי הגלום בחלופה זו עבור ישראל נובע מהקושי לשלוט במשך המלחמה ובהיקפה. קיים סיכון כי המערכה תתרחב אף מעבר לשתי זירות, ובהיעדר מנגנוני סיום תהיה זו **מלחמה ארוכה ושוחקת**. קיימים סיכונים נוספים במרחב המדיני-אסטרטגי, בדמות שחיקה בלגיטימציה הבינלאומית לישראל בשל הפגיעה הקשה הצפויה למדינה הלבנונית ולאוכלוסייתה, אך זאת בכפוף להיקף הפגיעה בתשתיות האזרחיות ובאוכלוסייה בישראל. ככל שהפגיעה בישראל תהיה קשה יותר, כך המערכת הבינלאומית תגלה הבנה רבה יותר למהלכי התגובה ההרסניים של ישראל. מעבר לכך, החלשת המדינה הלבנונית עלולה להיות לישראל לרועץ אם בלבנון ישרור כאוס וחזבאללה ינצל זאת להמשך התעצמותו הצבאית ולהרחבת דריסת הרגל של איראן בלבנון, במקביל להתבססות גורמי הציר בסוריה. במקרה זה ישראל תשלם מחיר צבאי-כלכלי-מדיני כבד, ללא הישגים משמעותיים עבורה.

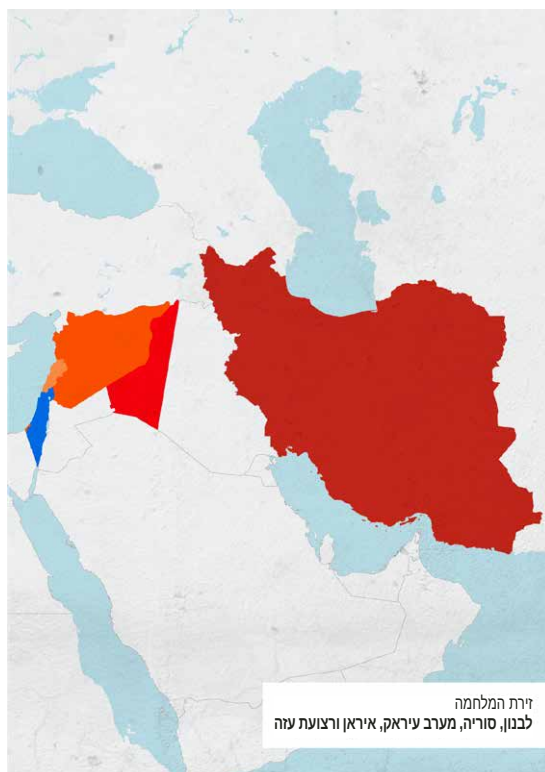
חלופה ב' – תמרון ישראלי בשתי זירות לפחות

סיכום ניתוח חלופה ב' – מערכה לפירוק כוחות הציר השיעי בזירה הצפונית

• פירוק הציר השיעי, החלשת כוחותיו במעגל הראשון והרתעתם • הרחבת חופש הפעולה של צה"ל • התנעת מעורבות בינלאומית שתתרום ליציבות ממושכת	תכלית
• מאמץ עיקרי בלבנון; גיוס נרחב; עורף תחת אש • היערכות הגנתית בגבול לבנון וברמת הגולן, למניעת הישגים מהאויב • מערכה לפגיעה קשה בכוחות הציר בלבנון, בסוריה ובעיראק, בדגש על מערכי הטילים ותשתיות צבאיות • תמרון יבשתי מוגבל להסרת איום קרקעי וביסוס הניצחון (דר"ל, צפון רמה"ג) • מנגנון סיום בהתערבות חיצונית (צד שלישי, לחץ בינלאומי)	משמעות צבאית
• קושי לשלוט במשך המלחמה ובהיקפה – סיכון להתפתחות מלחמה רב-חזיתית • שליטה מוגבלת במנגנוני הסיום – פוטנציאל למלחמה ארוכה ושוחקת • החלשת מדינת לבנון, המשך התבססות הציר השיעי, התחזקות חזבאללה בלבנון • מחיר גבוה עבור "תיקו אסטרטגי": הדילמה שבפגיעה במדינה הלבנונית	סיכונים ודילמות

חלופה ג' – מערכה רחבה להסרת האיום הצבאי וליצירת שינוי אסטרטגי יסודי

הרציונל של חלופה זו הוא שגבולות המערכה (חלופות א' ו ב') עלולים להתרחב **כתוצאה מהידרדרות**, למשל בעקבות תקיפה של אתרי הגרעין באיראן על ידי ישראל או ארצות הברית, או ביוזמה של האויב, עד כדי מלחמה רחבה מרובת זירות וממושכת, הכוללת לחימה באיראן. מטרתה של ישראל, אם תתפתח מערכה כזו, צריכה להיות יצירת שינוי אסטרטגי יסודי במציאות המדינית-ביטחונית בזירה הצפונית. בכלל זאת, שינוי במאזן הכוחות ובכללי המשחק על מנת להוביל בטווח הארוך לשינוי במאזן הכוחות בין ישראל לאיראן, ובתוך כך גם שינוי מאפייני האיום מצד לבנון וסוריה. התכלית מבחינת צה"ל תהיה הכרעת הכוח הצבאי של הציר האיראני-שיעי במעגל הראשון – בלבנון ובסוריה – בשאיפה להוביל לשינוי פנימי בלבנון; לחיסול האחיזה האיראנית בלבנון ובסוריה; לחילוץ סוריה מכבלי איראן; לפגיעה בתשתיות אסטרטגיות באיראן, כדי לשבור את תפיסתה של הפעלת השלוחים, בעוד הבית באיראן מוגן ובטוח. כל זאת תוך ביצור מעמדה המדיני של ישראל וכוחה הצבאי.

לחלופה זו משמעויות צבאיות מרחיקות לכת נוכח הצורך לנהל מלחמה כוללת שתקיף עד ארבע זירות. לכך יידרשו גיוס כללי והיערכות חירום בכל הזירות. תידרש היערכות של צה"ל לפתיחה במכת אש מקדימה על מנת לצמצם את הפגיעה בעורף; להתמודדות עם מתקפת טילים וחימושים מהאוויר ממספר זירות במקביל; ולתמרון קרקעי מהיר ועמוק בלבנון, תוך איום על ביירות. זאת בצד אפשרות לתמרון מוגבל בסוריה, יחד עם תקיפה נרחבת באש על תשתיות צבאיות ודו-שימושיות בלבנון, בסוריה ובאיראן. יש לזכור כי לאורך כל המערכה הארוכה הזו העורף הישראלי יהיה נתון תחת אש, אשר היקפה ייקבע בהתאם למידת הצלחתו של צה"ל לפגוע ביכולות האויב, וכן לפי היקף אמצעי ההגנה האווירית שיעמדו לרשותו.

מבחינה צבאית, הקושי העיקרי הכרוך בחלופה זו נובע מהצורך לנהל **לחימה במספר זירות במקביל**, לרבות אפשרות שאיראן תצליח לעודד את חמאס והג'האד האסלאמי לפתוח זירת לחימה בדרום – ירי טילים ופעילות לאורך גדר הגבול היבשתי עם רצועת עזה ובים, במקביל לתקריות אלימות ביהודה ושומרון. כל זאת כאשר העורף כולו נתון תחת אש. כן קיימת אפשרות כי מלחמה זו תסלים ותידרדר **למלחמה אזורית**, לרבות לחימה מול אויב במעגלים רחוקים יותר – הכוונה בעיקר לשיגור טילים בליסטיים וטילי שיט מתוך איראן. מעורבות ישירה של איראן בלחימה משטחה תעורר דילמה קשה בישראל, בשל הצורך בתגובה חריפה כגון תקיפה ישראלית בתחום איראן, דבר שיביא למתיחת יתר של הכוחות וזירת פעילותם.

במישור המדיני-אסטרטגי, במערכה זו תהיה חשיבות יתרה ומרכזית לתיאום עם **ארצות הברית** לשם הבטחת העברתו של הסיוע הצבאי הנדרש לצה"ל; קבלת תמיכה מדינית לאורך כל המלחמה; תיאום עמדות לגבי אופן סיום הלחימה וסיוע לגיבוש מנגנוני סיום אזוריים, שישמרו את ההישגים הישראליים במישור הצבאי והמדיני

ויבטיחו את השינוי במציאות האסטרטגית, ללא יכולת של הציר השיעי להשתקם ולבנות איום מחדש. זאת בעיקר בנסיבות של לחצים על ישראל בזירה הבינלאומית, אם היא תיתפס כאשמה בהידרדרות למלחמה אזורית. בתוך כך יש לציין כי במלחמה הבאה אפשר שתעמיק מעורבותה של רוסיה, משום נוכחותה בסוריה והאינטרסים שלה במרחב. לרוסיה פרופיל השפעה שלילי בעיקר מבחינת ישראל, ועל מנת לנטרלו חשוב ביותר לשמר את הדיאלוג עימה לאורך כל המלחמה, ולשלב בכוון ויישום מנגנוני הסיום והייצוב.

לסיכום, חלופה זו מציעה מלחמה ממושכת ורוויית סיכונים כדי לחולל שינוי יסודי ועמוק בזירה הצפונית, והיא מציבה דילמה קשה לדרג המדיני: האם נכון לשלם מחירים גבוהים כל כך בחזית ובעורף תמורת הישג לא ודאי?

סיכום ניתוח חלופה ג' – שינוי יסודי במצבה האסטרטגי של ישראל

• פירוק / שבירת הכוח הצבאי של הציר השיעי במעגל הראשון (סוריה ולבנון) • יצירת תנאים לשינוי יסודי במציאות הביטחונית-מדינית בזירה הצפונית: • שינוי פנימי בלבנון, דחיקת איראן ושלוחיה מסוריה והחלשת השפעתה בלבנון, ביצור מעמד ישראל • בניית תנאים לטווח הארוך: בסיס לשינוי ביחסי ישראל עם לבנון וסוריה	תכלית
• מלחמה כוללת בשתי חזיתות לפחות (לבנון וסוריה): גיוס כללי והיערכות חירום בכל הזירות • מכה מקדימה: פגיעה במאחזי הציר השיעי לאורכו – לבנון, סוריה ועיראק • תמרון מהיר ועמוק בלבנון (איום על ביירות) ותמרון מוגבל בסוריה לעבר דמשק • תקיפה נרחבת של תשתיות צבאיות ודו-שימושיות בסוריה ובלבנון, בעיקר תעשייה צבאית • תפקוד העורף תחת אש לזמן ממושך • נדרש סיוע של ארה"ב ותיאום עימה	משמעות צבאית
• הידרדרות אפשרית למלחמה אזורית, לרבות מעגל שלישי (שיגור טילים מעיראק ומאיראן) • הקושי בלחימה בכל הזירות במקביל, לרבות האפשרות לפתיחת חזית באיו"ש ובעזה • מעורבות מעצמתית, תפקיד שלילי לרוסיה וחוסר גיבוי אמריקאי לאורך כל המערכה • אפשרות כפיית סיום טרם השגת המטרות • ניצול הזדמנות לתקיפת תשתיות גרעין באיראן? • השפעה על החוסן הלאומי • קושי ביצירת מנגנוני סיום; אופן יציאת הכוחות ומנגנוני הסדרה לשמירה על ההישג • הישג לא ודאי מול מחירים גבוהים בחזית ובעורף	סיכונים ודילמות

פרק ה' – האתגר לזירה האזרחית¹¹

פרק זה מתבסס על ההנחה שמדובר בעימות המתרחש בשתי חזיתות במקביל: החזית הצבאית והחזית האזרחית. החזית האזרחית צפויה לספוג בעימות זה, יחסית לעימותים קודמים, שיעורים גבוהים בהרבה של פגיעות – חלקן הקטן מדויקות, במיוחד בשלב הראשון של המלחמה. לצד זאת יש לזכור שכמו בעימותים בעבר, תתקיים יציבות גבוהה של שיגורי רקטות סטטיסטיות לעבר מגוון יעדים בתוך האזרחי בישראל, בהיקף רחב מהמוצק של השיגורים בעימותים הקודמים עם חזבאללה ועם חמאס. נזקיהם של אלה בנפש וברכוש עשויים להיות רחבים הרבה יותר ממה שנחווה בעימותים קודמים, שכן מספר האירועים ביממה יהיה גדול בהרבה – מה שיאתגר מאוד את מערכת המענה הראשוני. בתוך כך צפויים לחזית האזרחית איומים במספר מישורים, אשר יערערו את תחושת הביטחון של אזרחי ישראל:

- כיבוש שטחים המאוכלסים באזרחים בגליל ובגולן.
  - פגיעה בתשתיות אסטרטגיות ובמתקנים חיוניים (מתקני ייצור חשמל, נמלי תעופה וים, אנרגיה, תחבורה, תקשורת, מים) שתשבש את יכולת התמיכה של המשק במאמץ המלחמתי.
  - פגיעה בסמלי שלטון.
  - פגיעה מתמשכת ברציפות התפקודית של רכיבים חיוניים של המשק (כלכלה וחברה).
  - פגיעה פיזית בריכוזי אוכלוסייה לשם הטרדה, התשה ושחיקת כוח העמידה.
- בעימות כזה יהיה קושי ניכר לקיים רציפות תפקודית סבירה של המשק ושל הציבור בכללו, בעיקר אם העימות יימשך זמן רב. מצב כזה עשוי לאתגר מאוד את החוסן הלאומי בישראל, הניצב ביסוד יכולתה לצלוח משבר ביטחוני מהמעלה הראשונה. להלן ניתוח היכולות של החזית האזרחית להתמודד עם איום משולב מעין זה, מגבלותיהן והמשמעויות הנגזרות מכך הן לגבי אופן ניהול המערכה והן לגבי תוצאותיה המעשיות והתודעיות.

---

11 פרק זה נכתב על ידי תת־אלוף (מיל') ד"ר מאיר אלרן וד"ר כרמית פדן

מספר רכיבים ישפיעו על אופי התפקוד של החזית האזרחית, העיקריים הם: עוצמת הפגיעה; משך העימות; מידת ההיערכות ורמת המוכנות המקדימה; צורת הניהול של העימות ברמה הלאומית והמקומית; מידת ההצלחה הנתפסת של פעולות צה"ל; התנהלות הציבור מול האתגר הביטחוני; וכן אופן תיווך האירועים לציבור בתקשורת (על ערוציה השונים). רק על חלק מאלה יש למסד הישראלי שליטה, ובחלק מאלה ההיערכות המקדימה אינה מלאה, בלשון המעטה:

• **רמת ההיערכות והמוכנות האזרחית** לעימות נרחב ומתמשך אינה שווה בגזרות השונות של ישראל. יש לכך חשיבות רבה שכן סביר להניח שמרבית האזורים המאוכלסים בישראל יהיו מאוימים על ידי מטחי רקטות מסוגים ובשיעורים שונים. אם רמת המוכנות – הפיזית והמנטלית – ביישובי עוטף עזה היא המודל הראוי למוכנות סבירה ולהשוואה, על רקע אירועים ביטחוניים חוזרים ונשנים לאורך שנים רבות ובנייה של היערכות אזרחית מושכלת מולם, הרי כל האזורים האחרים בישראל, ובעיקר בצפונה, נמצאים ברמות נמוכות בהרבה של מוכנות לאיום הצפוי. דוגמה ברורה לכך היא בתחום **המיגון הפסיבי** הלוקה בחסר, מאחר שהחלטת ממשלה לממש תוכנית רב-שנתית למיגון לא בוצעה הלכה למעשה. דוגמה אחרת היא **בתחום הפינוי** של אוכלוסיות מותקפות – מהלך צפוי בחירום – שהמוכנות התכנונית והלוגיסטית שלו מצומצמת ביחס לנדרש ואינה עונה על הצרכים גם ביישובים ליד גבול הצפון, ובוודאי באזורים אחרים בארץ הצפויים להיות יעד לתקיפה מסיבית ונמשכת.

• **ניהול המערכה** – משבר הקורונה לפרקיו המשתנים כפי שנחווה בישראל שונה אומנם במאפייניו מאירוע מלחמתי, אך השלכותיו שיקפו במידה רבה את מגבלות הניהול (או שמא האלתור) הישראלי וחשפו הפרעות ארגוניות מערכתיות קשות. אומנם לכאורה ישראל מנוסה מאוד במשברים ביטחוניים, אולם היקפו, משכו ועוצמת נזקיו הצפויים בתווך האזרחי של עימות בחזית הצפון מחייבים התייחסות אליו כאל אירוע מכונן מסוג חדש. זאת במיוחד בהקשר של החזית האזרחית, מאחר שהאוכלוסייה הישראלית אינה מודעת לעוצמת האיום הצפוי ולכן אינה מבינה את השלכותיו האפשריות הקשות ברבדים האישיים, החברתיים והכלכליים. מכאן שהיא ממילא אינה ערוכה לקראתו כנדרש וההפתעה הצפויה, אם תפרוץ ללא הכנת הציבור, עלולה להעמיק את הפגיעה בחוסן החברתי. משום כך ניהול המערכה קריטי ומחייב היערכות שונה ומשופרת מזו הקיימת. סוגיה זו תובהר בהתייחס למספר רמות:

– **ברמה הלאומית** – נדרשת התארגנות חדשה שתאפשר התמקדות בקבלת ההחלטות הנדרשות לגבי החזית האזרחית, במקביל לאלה הנדרשות לניהול המערכה הצבאית והמדינית. תחת הקבינט המדיני-ביטחוני נדרש לכונן מנגנון

מיוחד, שיתרכז בנושאים האזרחיים הדחופים והקריטיים ואשר צריכים להיות לו מודעות וקשב לסוגיות ייחודיות להיבטים האזרחיים, כמו גם יכולת לתכלל ולקבל החלטות באופן מושכל ומבוסס על נתונים של הגורמים האזרחיים השונים, האמונים על הטיפול באזרחים ועל מתן המענים לצורכיהם בעת חירום.

– **משרד הביטחון** הוא המופקד על החזית האזרחית, באמצעות רשות החירום הלאומית (רח"ל). יכולת תפקודה והיקף סמכויותיה של הרשות נפגעו מאוד בעקבות ההחלטה לאמץ רכיבים חשובים מהמלצות ועדת מזרחי, שמונתה על ידי שר הביטחון ב־2018 להסדרת חלוקת האחריות בין רח"ל לפיקוד העורף. הרכיב החיוני שנחלש הוא ועדת המשק לשעת חירום (מל"ח), שניהול מחוזותיו הועבר לפיקוד העורף. עדיין לא ברור כיצד תתנהל מערכת קריטית זו במלחמה ממושכת תחת אש, האמורה לאתגר במידה רבה את התשתיות החיוניות להפעלת המשק, על כל רכיביו. במקביל נחלשה יכולתה של רח"ל לתכלל את המאמץ הכלל־ממשלתי ליצירת תיאום פעולה בין משרדי הממשלה. חוליה זו נמצאה חלשה במהלך משבר הקורונה ומחייבת תיקון מערכתי (אולי רצוי היה להעביר את ייעודה וסמכויותיה לגוף המטה שהוצע לכוון ברמה הלאומית).

– המשימה העיקרית של **צה"ל** בחזית האזרחית היא מתן "מטרייה" מיטבית באמצעות מערך ההגנה האקטיבית והגנת הגבולות. אולם נראה כי היקף הכוחות הנתון של סוללות 'כיפת ברזל' מול המשימות הרבות והמגוונות שנכחו לו בעימות הצפוי יציב את ריכוזי האוכלוסייה בסדר העדיפויות השלישי להגנה, לאחר מתקני צה"ל והתשתיות הלאומיות החיוניות. המשמעות היא פגיעות אזרחיות רבות יותר מאלה שנחו בעימותים קודמים לצד הרס רב יותר, שייצרו דמורליזציה ופחד, יערערו את הרציפות התפקודית של המשק וישפיעו לרעה על החוסן החברתי. מעבר לכך, הקשב של צה"ל לצרכים האזרחיים, גם במישור הלוגיסטי, צפוי להיות נמוך ממה שהיה מקובל בעימותים קודמים. גם מכאן עולה הצורך בגוף מתכלל אזרחי ברמה הלאומית. צה"ל יידרש לא רק להרתיע מפני עימות אלא גם לחתור לקצר אותו ככל האפשר, ייתכן גם על חשבון מובהקות הניצחון, בשל הקושי האזרחי להכיל עימות קשה לאורך זמן.

– **פיקוד העורף** הוא המערכת הצבאית המיועדת להכשיר ולנהל את המאמץ בחזית האזרחית. בשל כך למערכת זו משאבים ניכרים, היא עתירת כוח אדם מנוסה ומתורגל, מאורגנת היטב, בעלת תורה מגובשת ופריסה רחבה ברשויות המקומיות. המגבלות העיקריות של מערכת זו קשורות בעוצמת האתגר הצפוי, ביכולת המצומצמת של פיקוד העורף להישען על צה"ל, שיהיה מחויב למאמץ מרוכז בביצוע משימותיו המאתגרות בחזית הצבאית, וביכולתו הבלתי ידועה

של פיקוד העורף להפעיל את מחוזות מל"ח (משק לשעת חירום) על פי מחויבותו החדשה. משימה זו חיונית לתפקוד המשק כולו, מורכבת מאוד ומחייבת רגישות, ניסיון והבנה בנושאים אזרחיים מורכבים. כל זאת בתרחישים קשים המוכרים אומנם לפיקוד העורף, אך אמורים לאתגר אותו מול גורמי המענה האחרים – משטרת ישראל, מערך כיבוי האש ומגן דוד אדום – בעיקר בנסיבות של ריבוי פגיעות קשות במקביל ולאורך זמן, בזירות מגוונות ומורכבות. כל זה מחזק את הצורך לחוקק חוק ייעודי לעניין ניהול החזית האזרחית (שעלה בעבר), שיעניק בהירות נדרשת לעניין האחריות והסמכויות של הגופים השונים, ובמיוחד של הגוף המנהל את אירוע החירום האזרחי.

– **הרשויות המקומיות** מציגות תמונת היערכות ויכולות ניהול חירום בלתי אחידות. ככלל, הרשויות החזקות יותר גם ערוכות טוב יותר לשעת חירום בהשוואה לרשויות החלשות, שמספרן רב, גם אם יש ספק אם מי מהן ערוכה בצורה סבירה לתרחיש הקשה הצפוי. על בסיס ההנחה כי הרשויות המקומיות אמורות לתפקד כ"לבנת היסוד" של החזית האזרחית בחירום, יש להעניק להן את הסיוע שיאפשר להן לתפקד באופן סביר. אין זה המצב היום.

– **ההיבט התודעתי** אמור להיות בעל השפעה רבה על התנהלות החזית האזרחית, מה גם שזו אמורה להיות חשופה למאמץ תעמולתי ניכר מצד האויב. יצוין כי לנסיבות הפתיחה של העימות ובמיוחד לתיווכו בפני הציבור הישראלי תהיה השפעה רבה על התנהלות הציבור ועל התייחסותו לעימות ולנזקיו ברכוש ובנפש. ככל שהעימות ייתפס כהכרחי ומוצדק יותר על ידי חלקים רחבים בציבור, תהיה לכך השפעה חיובית על אמון הציבור בהנהגת המדינה ועל התייחסותו לעימות. גם משך העימות, ההצלחות (או הקשיים) של צה"ל, היקף הנפגעים בקרב חייליו והנזקים בתווך האזרחי ישפיעו מאוד על המורל הלאומי, על תחושת הסולידריות החברתית ועל מידת יכולתם של הגורמים האזרחיים להתמודד עם הקשיים שמצב החירום יזמן. על כן יתחייב מאמץ הסברתי רצוף ומקצועי, כולל גיוס התקשורת הממוסדת, ובעיקר אם העימות יימשך זמן רב ויגיע למצבים המאופיינים במבוי סתום או ב"דשדוש צבאי".

לכלל גורמים אלה השפעה מכרעת על **החוסן הלאומי** במובנו הבסיסי, כמשקף את היכולת של המערכת הלאומית על רכיביה להכיל את ההפרעה הקשה בגמישות, ולקיים רציפות תפקודית מינימלית וסבירה בחירום כבסיס להתאוששות מהירה אחריו (ואף בתקווה לרמה גבוהה יותר מנקודת המוצא). בעבר הוכיחה ישראל יכולות גבוהות של חוסן לאומי בנסיבות של עימותים ביטחוניים. עם זאת, ההנחה היא כי ההפרעה הצפויה בחזית האזרחית בעת עימות בזירה הצפונית תהיה קשה מאוד וממושכת אף

יותר מאשר בעבר (מלחמת לבנון השנייה נמשכה 33 ימים, מבצע 'צוק איתן' נמשך 51 ימים – הרבה יותר ממלחמת יום הכיפורים שנמשכה 19 ימים), וכי נזקיה לתווד האזרחי בנפש, ברכוש ובתשתיות חיוניות יהיו רבים וחמורים מאשר אלה שנגרמו בעימותים בעבר.

לתרחיש זה השלכות כבדות על האתגר לחוסן הלאומי. בהיעדר היערכות מספקת ואם ביצועי צה"ל לא ישקפו ניצחון או לפחות עליונות ברורה על האויב, יש להביא בחשבון איומים על מצבו המנטלי של הציבור, על יכולתו לקיים רציפות תפקודית סבירה ועקב כך על יכולתו להתאושש לאחר העימות, וזאת גם ללא שקלול של ההשלכות הסוציו-אקונומיות הקשות של משבר הקורונה. אתגר כזה לחזית האזרחית יאתגר גם את תפיסת הניצחון בעימות. לכן בחינת משמעויותיה של מלחמה בחזית הצפונית מחייבת גם הסקת מסקנות לגבי היערכות מקדימה בחזית האזרחית, בצד השקעת מאמץ להימנע מעימות כזה.

פרק ו' – המערכה המלווה על התודעה¹²

למערכה על התודעה נודע מאז ומתמיד תפקיד חשוב במהלך מלחמה, ותפקיד זה הועצם בעידן הנוכחי, עם תפוצתה הגוברת של המדיה החדשה. גורמי הציר השיעי יודעים לנצל היטב את התקשורת ואינם בוחלים באמצעי השפעה על דעת הקהל. חסן נסראללה מנהיג חזבאללה מקדיש בשגרה מאמץ רב לבניית מאמצי השפעה על תודעת הציבור הישראלי, הלבנוני והבינלאומי. כך הוא צפוי לפעול גם במהלך המלחמה ולטעון לניצחון על ישראל – בשונה ואף בניגוד לאירועים ולהתרחשויות בשטח. צפוי כי במהלך המלחמה הוא יפעל להפחדה ולהרתעה של האוכלוסייה הישראלית וחיילי צה"ל תוך שימוש בכל אמצעי המדיה, כולל הרשתות החברתיות, מתוך כוונה לזרוע פחד ולהאדיר את פגיעות הארגון, בלי שום קשר לתוצאות בשטח.

בכל מקרה, ישראל נדרשת מבחינתה להיערכות מראש בתחום התודעה. בפרק זה מוצגים קווים מנחים **לאסטרטגיה הישראלית בתחום התודעה** שגובשה במסגרת הפרויקט, וכן הצעות למסרים שיועברו לקהלי היעד השונים. מאמץ התודעה הישראלי צריך להיות מכוון לארבעה קהלי יעד: הציבור הישראלי; המערכת הפוליטית הלבנונית ותושבי לבנון; האויב – חזבאללה ושאר רכיבי הציר השיעי ובראשם איראן; המעגל האזורי והבינלאומי הרחב. זאת תוך הבחנה בין המסרים בשגרה, קרי ערב המלחמה, לבין אלה שיש לאמץ במהלך המערכה, בצד הבחנה בין המסרים הגלויים לבין פעילות חשאית וקניטית.¹³

12 פרק זה נכתב בסיועו של דודי סימן טוב.

13 הנרטיב והמסרים מוצגים באופן גנרי, ומובן שתידרש התאמה שלהם בהתאם לנסיבות ולחלופה שתיבחר.

מול הציבור הישראלי

הנרטיב המוצע הוא: **ישראל עומדת בפני אתגר קשה ומורכב ואיום משמעותי על העורף, אך לצה"ל יכולת לספק את המענה הנדרש.**

- **ערב המלחמה** – חשוב לחשוף מראש את הציבור הישראלי לאיום על העורף ולהבהיר כי במלחמה הבאה צפויה מתקפה נרחבת על העורף, אם כי ברמת איום משתנה. בנסיבות שישתבר כי רבים הסיכויים לפתיחתה של מלחמה קרובה, חשוב להדגיש את יכולותיו החדשות של חזבאללה כדי להכין את האוכלוסייה לעוצמת האיום. במקביל יש להדגיש כי לצה"ל יכולות הגנה משמעותיות והוא נערך להשגת ניצחון במערכה. האוכלוסייה מצידה תידרש לעקוב אחר הוראות פיקוד העורף.
- **במהלך המערכה** – יש להבהיר לאוכלוסייה כי יישום הוראות פיקוד העורף יצמצם את הפגיעה וכי הסרת האיום דורשת זמן; כן יש לשוב ולהדגיש את עוצמתו של צה"ל ואת יכולתו לגבור על האיומים, אך להעביר לציבור מסר כי נדרש לגייס אורך רוח; במקביל להעביר מסרים שאמורים להזים את דברי הרהב של חזבאללה וגורמי הציר השיעי האחרים, ולהסביר כי טענותיהם להישגים חסרות בסיס במציאות.

מול הציר השיעי

הנרטיב המוצע: **בידי ישראל העוצמה הצבאית, החוסן הלאומי והנחישות לפעול בכל הכוח מול האיומים על ביטחונה, תוך נכונות לפגיעה קשה באויב, ובליט ברירה גם גרימת נזקים נרחבים לתשתיות ולאזרחים.**

- **ערב המלחמה** – **מול חזבאללה ואיראן** יש להדגיש כי ישראל אינה מעוניינת במלחמה, אך תמשיך לפעול ללא לאות כדי לצמצם את האיומים עליה. עם זאת, המשך ההתעצמות – בדגש על זו של חזבאללה ובמיוחד קידום פרויקט דיוק הטילים – הוא שיוביל למלחמה וישראל אינה נרתעת ממנה ונערכת לקראתה. מלחמה זו תגבה מחיר כבד מחזבאללה ומיתר השותפים ללחימה, בכללם גורמים איראניים בסוריה.
- **במהלך המערכה** – **מול חזבאללה** יש להדגיש כי לישראל יש יכולת ואורך נשימה להמשיך בלחימה ככל שיידרש, ולאיים כי פגיעה קשה בעורף הישראלי תיענה בפגיעה קשה בעורף הלבנוני. **מול איראן ושאר שלוחיה** יש להדגיש כי ישראל מודעת לעמידתה מאחורי חזבאללה וגורמי הציר האחרים התוקפים את ישראל, ולהזהיר כי התקפה על ישראל מסוריה ומעיראק תוביל לתגובה ישראלית קשה.

מול לבנון – המערכת הלבנונית והתושבים

הנרטיב המוצע: לישראל אין עניין לפגוע במדינה הלבנונית ובתושביה והיא מעוניינת בלבנון משגשגת ויציבה וביחסי שלום עימה, אך חזבאללה ואיראן, המאיימים על ישראל, כופים עליה מלחמה, ולישראל זכות טבעית להגנה עצמית; מנגד, חזבאללה אינו דואג לאינטרסים הלבנוניים אלא פועל בשירות אדוניו האיראנים, והוא האחראי למצבה הקשה של לבנון.

- **ערב המלחמה** – יש להדגיש כי חזבאללה הוא האחראי למצבה הקשה של לבנון ומוביל אותה למלחמה משיקולים שאינם לאומיים; להבליט את הקשר של הארגון לאיראן ואת היות איראן הקובעת את מדיניות הארגון בהתאם לאינטרסים שלה וגוררת את האזור למלחמה; לבנון אינה זקוקה לחזבאללה כדי להגן עליה, שכן לישראל אין כל אינטרס לפעול נגדה אלא רק לנטרל את האיום שחזבאללה מפנה נגדה; חזבאללה מנצל את האוכלוסייה הלבנונית כ"מגן אנושי" ומסתיר אמצעי לחימה מסוכנים בקרבה, המהווים איום חמור עליה, כפי שהוכח במקרה של האסון בנמל ביירות.
- **במהלך המערכה** – יש להדגיש כי איראן וחזבאללה הם האחראים להרס לבנון; חזבאללה אחראי לפגיעה באוכלוסייה הלבנונית והוא אינו "מגן לבנון" אלא משתמש באזרחי לבנון כמגן אנושי. ישראל שואפת לסיים את המלחמה בהסדרת יחסיה עם לבנון, תוך הסרת האיום עליה מצד חזבאללה. לפיכך ישראל דורשת הסדר משופר ביחס להחלטת מועצת הביטחון 1701 שהתקבלה באוגוסט 2006 בסיום מלחמת לבנון השנייה, אשר יבטיח בטווח הקצר את הפסקת התעצמותו של חזבאללה ואת הוצאתם של הטיילים המדויקים מלבנון, ויקבע מנגנון ארוך טווח לפירוק חזבאללה ממשקו. יישום הסדר זה יוביל לשגשוגה של לבנון.

בזירה האזורית והבינלאומית

הנרטיב המוצע: מהלכיה הצבאיים של ישראל הם לגיטימיים. ישראל לא הייתה מעוניינת במלחמה והיא נגררה לכך בלית ברירה נוכח תוקפנות הציר השיעי כלפיה והמשך התעצמות חזבאללה. האחריות לפגיעה בתשתיות ובאוכלוסייה אזרחית בלבנון מוטלת על חזבאללה ואיראן.

- **ערב המלחמה** – יש להעביר מסרים שיבליטו את תהליך ההתעצמות של חזבאללה ובעיקר את פרויקט דיוק הטיילים, המאיימים על ביטחון ויציבות האזור כולו; חזבאללה בתמיכת איראן מוביל למלחמה בעוד ישראל אינה מעוניינת בה, אך עלולה להיגרר לכך – תוך ניצול זכותה להגנה עצמית, בעקבות התעצמות והתבססות גורמי

הציר השיעי. ישראל תשאף להימנע מפגיעה באזרחים ובתשתיות, ואם יהיו פגיעות כאלה – חזבאללה הוא האחראי לכך.

- **במהלך המערכה** – יש להבהיר כי ישראל מותקפת ונוקטת את כל האמצעים הנדרשים להגנתה; הפגיעה מצד ישראל באוכלוסייה ובתשתיות אזרחיות נעשית בלית ברירה והאחריות לכך מוטלת על חזבאללה ועל הציר השיעי, גם משום שחזבאללה משתמש באוכלוסייה אזרחית כ"מגן אנושי", כפי שהוכיח האסון בנמל ביירות. יש להאיץ במערכת הבינלאומית להתערב במטרה לסייע בקיצור משך הלחימה (העיתוי ייקבע בהתאמה למהלך המערכה). בתוך כך יודגש כי על הגורמים הבינלאומיים להקדים ולפעול להפסקת הלחימה כדי לצמצם את ההרס ללבנון, ולהבליט את הצורך בהסדר משופר ביחס להחלטת מועצת הביטחון 1701, בדגש על יעדים ריאליים לטווח המידי ובראשם בלימת התעצמות חזבאללה ופרויקט הדיוק, ולטווח הארוך, כאמור, יש לדרוש את פירוק חזבאללה כמיליציה עצמאית.

פרק ז' – אסטרטגיית היציאה מן המערכה

דיון באסטרטגיית היציאה מן המלחמה הבאה בצפון מחייב התייחסות בעיקר לסוגיות הבאות: נקודת הזמן המיטבית לעצירת הלחימה, כך שניתן יהיה למקסם את ההישגים עד אותו מועד ולצמצם את המחירים מהמשך הלחימה; מנגנוני הסיום העשויים לסייע לסיומה של המלחמה; קווי הסיום – עומק חדירת כוחותינו לשטח לבנון וסוריה כדי שתוצאות המלחמה יהיו ברורות ונתונות פחות למניפולציה של האויב, וכן לקבוע את עומק ההסדרים הביטחוניים והמייצבים לאחר המלחמה, בשאיפה לייצר מציאות משופרת מזו שהושגה בעקבות מלחמת לבנון השנייה, על בסיס החלטת מועצת הביטחון 1701. החלטה זו לא השיגה את ההישג הרצוי לישראל – פירוק חזבאללה כמיליציה צבאית עצמאית, סגירת מעברי הגבול בין סוריה ללבנון למניעת העברת אמצעי לחימה והחלת הריבונות הלבנונית על דרום לבנון – ואפשרה למעשה את המשך שליטתו של חזבאללה על דרום לבנון ואת התעצמותו הצבאית למרות נוכחות כוח האו"ם – יוניפי"ל.

איך מקצרים את המלחמה?

במחקר הצבאי העכשווי קיים דיון בשאלה אם אפשר וצריך לקבוע את אסטרטגיית היציאה עוד לפני תחילת המערכה. הגישה המקובלת היא שלא כדאי להיכנס למלחמה בלי תכנון אסטרטגיית היציאה ממנה – דבר המשפיע גם על מטרות המלחמה ועל הערכת היכולת להשיגן. גישה זו אמורה להיות תקפה גם בהתייחס למלחמה הבאה בצפון על פי התרחיש שתואר: מלחמה שעשויה להתפתח לכמה זירות במקביל ובמעורבות של גורמים רבים. בנסיבות אלה צפוי לישראל קושי להביא לסיום המלחמה בעיתוי ובנסיבות המתאימים לה, תוך שליטה בהגיונות כל השחקנים המעורבים. מסיבות אלה וגם בשל הפגיעה הנרחבת הצפויה לעורף הישראלי, יש להעריך כי יותר מאשר בעבר, במלחמה הבאה לישראל יהיה אינטרס לנהל מערכה קצרה וממוקדת.

יש להתחשב בשאיפה **לקיצור משך המלחמה** הן בעת קביעת מטרות המלחמה והן בגיבוש הרעיון המבצעי והתוכניות האופרטיביות להשגתן. המשמעות העיקרית הנגזרת מכך היא לגבי סוגיית **התמרון הקרקעי**. בעת גיבוש התוכניות האופרטיביות

של צה"ל תידרש בחינה מחדש של הצורך והיכולת לקדם תמרון יבשתי מהיר לעומק שטח לבנון, על מנת להבטיח את השגת המטרות. זאת כאשר מצד אחד, לאור הלקחים ממלחמות העבר בלבנון, הימנעות מתמרון עמוק משמעותה הישג מוגבל יותר לצה"ל מול חזבאללה, וייתכן אף קושי להוביל את האויב להפסקת הלחימה; ומצד שני, יכולות האש המשופרות המצויות היום בידי צה"ל עשויות להספיק בתרחישים מסוימים לפגיעה קשה בחזבאללה גם במערכה קצרה ולהביא לרצונו לסיים את המלחמה, גם ללא תמרון קרקעי ישראלי. אין להתעלם גם מחשיבות נוכחותם של כוחות צה"ל בשטח האויב כאמצעי לחץ במהלך המגעים להפסקת המלחמה ולקביעת משטר הגבול וסידורי הביטחון בסיומה. ברי כי השאיפה לקצר את המלחמה עשויה להשפיע גם על ההעדפה הישראלית לגבי מנגנוני הסיום והייצוב.

מנגנוני סיום וייצוב

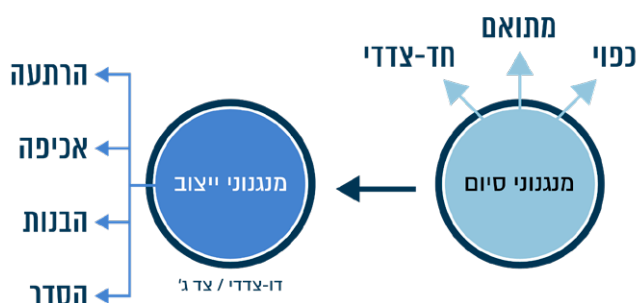
מעבר לאפשרות האופטימלית שבה ישראל יוצרת מציאות קשה לאויב, המובילה אותו לבקש הפסקת אש, באופן תאורטי קיימות שלוש קבוצות של **מנגנוני סיום** למלחמה הבאה בצפון:

- **הפסקת הלחימה באופן חד-צדדי** – ישראל תוכל להודיע על הפסקת המלחמה בנקודה הזמן המועדפת עליה, כפועל יוצא משקלול הסיכוי למקסם את ההישג עד אז ביחס למחירים הצפויים מהמשך הלחימה. יתרונה העיקרי של החלטה חד-צדדית הוא שליטה ישראלית לכאורה בנקודת הזמן הרצויה לה להפסקת המלחמה. מנגד, למנגנון זה חולשות ברורות, שכן החלטה ישראלית אינה מחייבת בהכרח את הצד השני, ובעצירת המלחמה באופן חד-צדדי גלומה למעשה החלשת המנוף למיצוי ההישג הצבאי ולתרגומו להישגים מדיניים.
- **סיום כפוי של המלחמה** – מאורעות המלחמה והסתבכותה עלולים להוביל למצב שבו ישראל תיאלץ להפסיק את הלחימה מחוסר ברירה או בעקבות קשיים בשדה המערכה ואבדות קשות למי מהצדדים, או בעקבות מהלך מדיני להפסקת הלחימה שיתנהל באו"ם או על ידי המעצמות, תוך איום על האינטרסים הישראליים. מבחינת ישראל רצוי להימנע ממצב זה.
- **סיום המלחמה באופן מתואם** – במסגרת זו קיימות מספר אפשרויות:

– **הפסקת הלחימה באופן דו-צדדי** ללא התערבות חיצונית – לחלופה זו סבירות נמוכה יחסית, בשל היעדר ערוצי הידברות ישירים בין ישראל ללבנון, כמו גם חוסר האמון בין הצדדים. אפשרות שהיתכנותה אינה ברורה היא שימוש בערוץ הצבאי שהתפתח בחסות יוניפי"ל בין קציני הקישור של צה"ל לבין צבא לבנון, כדי להעביר מסרים לממשלת לבנון ולחזבאללה. עם זאת, מבחינת ישראל רצוי

לא להסתפק בערוץ זה, אשר אין בו כדי להביא ליצירת הסדרה רחבה ביום שאחרי המלחמה.

– **הפסקת הלחימה בתיווך בינלאומי** – שני הצדדים נענים לפנייה בינלאומית להפסקת המלחמה, ובאמצעותה מושגת הסדרה. בחלופה זו סיכוי גבוה יותר להגיע להסדרה כלשהי, שתתרגם את תוצאות המלחמה הצבאיות למציאות חדשה ומשופרת ביחסי ישראל-לבנון ו/או תוביל לפירוק חזבאללה (על אף הסיכוי הנמוך מאוד לכך), או למצער להטלת מגבלות חדשות על הארגון.

האינטרס הישראלי בייצוב המציאות לאחר המלחמה מנחה העדפת **מנגנוני ייצוב** ו**הסדרה** מול ממשלת לבנון, בצד רכיבי כפייה ואכיפה מול חזבאללה. על מנת לקדם הסדרה ישראל נדרשת להכין מראש את עיקרי תכולתה, ובמסגרת זו לגבש את דרישותיה. חלופה מועדפת היא כמובן משא ומתן או הסדר עם ממשלת לבנון, אך בשל משקלו המרכזי כיום של חזבאללה במערכת הפוליטית הלבנונית, נראה כי הסיכויים לכך אינם גבוהים. ככל שהפגיעה בחזבאללה תהיה קשה יותר, כך תהיה גבוהה יותר היכולת לנטרלו ממשוואת הכוח בלבנון ולאפשר את חיזוק השליטה של הממשל הלבנוני. לצורך זה רצויה מעורבות של מדינות אירופה (בראשן צרפת) ומדינות המפרץ, נוכח האינטרס המשותף של החלשת הציר השיעי וקירוב המדינה הלבנונית למחנה הפרגמטי. לאור זאת, על אף הישגיה המוגבלים של החלטת מועצת הביטחון 1701, אחת האפשרויות שמן הראוי לבחון שוב היא גיבוש החלטה משופרת על בסיס החלטת מועצת הביטחון 1559, אשר רצוי שתכלול בין השאר את חיזוק צבא לבנון ונטרול מונופול הכוח של חזבאללה, תוך הענקת יכולת ליוניפי"ל לאכוף את יישום ההחלטה. זאת על ידי קביעת מנדט משופר לפעילותו והצבת כוח בינלאומי עם יכולות מתאימות לפיקוח על הגבול שבין סוריה ללבנון, למניעת הברחה של אמצעי לחימה והתעצמות מחודשת של חזבאללה.

לארצות הברית אמור להיות תפקיד מרכזי בסיוע לישראל לקדם הסדרה בסיום המלחמה, אך יש לזכור כי בשל מעורבותה הרחבה הנוכחית של רוסיה באזור, מוסקבה תשאף להשפיע יותר מאשר בעבר על רכיבי ההסדרה. חיוני לגייס את רוסיה לדחיקת איראן ושלוחיה מסוריה – בעיקר יכולות ותשתיות צבאיות – ולשכנע את המשטר הסורי להתנתק מהכבלים האיראניים, אחרת שרידותו תהיה בסכנה.

קווי הסיום – הדרישות הישראליות בסיום המלחמה

על מנת לסייע ערב המערכה בגיבוש המדיניות הישראלית באשר לרכיבי ההסדר המועדף ביום שאחרי המלחמה, להלן הצעה לדרישות הישראליות בכל אחת מהזירות הרלוונטיות בסיום הלחימה. הצעה זו כוללת דרישות מקסימליסטיות, בשאיפה לצמצם את האיומים העתידיים על ישראל וליצור מציאות אזורית חדשה, בעיקר בכל הנוגע לאיראן. ברי כי הסיכוי להגשמת כל השאיפות הישראליות או אף מרביתן מותנה במידה רבה במהלך המלחמה ובתוצאותיה. עם זאת, הצעה זו יכולה לסייע לגורמי התכנון לגבש בסיס ו/או עמדת פתיחה ישראלית במגעים המדיניים, כך שניתן יהיה להוסיף עליה או לגרוע ממנה בהתאם לנסיבות בזמן אמת.

מול הזירה הלבנונית

- ממשלת לבנון היא הכתובת האחראית לכל דבר ועניין, וכל המגעים להסדרת היחסים עימה צריכים להתנהל מולה, בכלל זאת בעניין חזבאללה.
- הדרישה העיקרית – **מאמץ בינלאומי לפירוק היכולות הצבאיות של חזבאללה** וביטול מעמדו כמיליציה צבאית עצמאית, ולכל היותר שילוב יכולותיו השיוריות בצבא לבנון, גם אם הסיכויים לכך נמוכים. אשר לאמצעי הלחימה שברשות הארגון – אמצעי הלחימה האסטרטגיים יועברו אל מחוץ ללבנון (בדגש על טילים ארוכי טווח ומדויקים); שאר אמצעי הלחימה יועברו לצבא לבנון, שיוגדר ויתייצב ככוח הצבאי הבלעדי של המדינה הלבנונית. תידרש כמובן גם חסימת כל ערוצי ההתעצמות של חזבאללה וייבנה לצורך זה מנגנון בינלאומי אפקטיבי למניעת העברות של אמצעי לחימה לכל גורם בלבנון, למעט צבא לבנון.
- צבא לבנון ייערך בכוחות מתוגברים בדרום לבנון וייטול חלק במניעה של זליגת כוחות חזבאללה או כל כוח צבאי אחר למרחב זה, תוך הבטחת משטר גבול שקט ויציב, מבוסס על קישור צבאי פעיל מול ישראל.
- יוקם כוח בינלאומי מחוזק ומשופר להבטחת יישומן של דרישות אלה, אם יתקבלו, וכדי לסייע לצבא לבנון. כוח זה יפעל על בסיס מנדט משופר, היקף כוח אדם רחב ואמצעי לחימה וציוד הנדרשים למימוש משימותיו.

- כל הסדרה תכלול דרישות מפורשות להרחקתה של איראן מהזירה הלבנונית ולמניעת מעורבותה בשיקום לבנון לאחר המלחמה.
- מדינות המפרץ ומדינות המערב יגישו סיוע נרחב לשיקום לבנון.

מול סוריה

- הדרישה העיקרית – הפסקת הנוכחות הצבאית של איראן ושאר גורמי הציר השיעי בסוריה, בדגש על כוחות חזבאללה הלבנוני והמיליציות השיעיות.
- המשטר הסורי יידרש להתחייב להוצאת הכוחות הצבאיים של איראן וגורמי הציר השיעי מאדמת סוריה. הצבא הסורי ייערך מחדש ובאופן בלעדי ברמת הגולן על בסיס הסכמי הפרדת הכוחות עם ישראל, כפי שהיה עד פרוץ מלחמת האזרחים בסוריה ב־2011.
- לישראל יישמר חופש פעולה להגנה בנסיבות של איום מתפתח או הפרות של ההסדרה מצד סוריה ו/או גורמי הציר השיעי האחרים.
- **ארצות הברית ורוסיה** יהיו שותפות להסדרה בתום המלחמה ויסייעו בפיקוח על הרכיבים שיוסכמו ברוח דרישות אלה ובאכיפתם. חשיבות יתרה נודעת לתפקידה של רוסיה בהובלת רפורמות שלטוניות בסוריה, כדי לצמצם את השפעתה של איראן במדינה.
- לאורך הגבול ברמת הגולן – עדכון ותיקוף הסדרי הפרדת הכוחות מ־1994.

מול איראן – בכפוף למידת מעורבותה הישירה בלחימה

- ישראל תדרוש מהמערכת הבינלאומית לכפות על איראן – על בסיס הישגי צה"ל במערכה – הסדר ארוך טווח **בתחום הקונוונציונלי** (במקביל להמשך המאמץ הבינלאומי למנוע את התחמשותה בנשק גרעיני), אשר יכלול את הרכיבים הבאים:
  - הגבלות על תוכנית טילי קרקע־קרקע (בליסטיים ושיוט) ארוכי טווח של איראן.
  - הרחקת הכוחות הצבאיים של איראן ושלוחיה מסוריה ומעיראק.
  - הפסקת כל מעורבות של איראן בטרור במזרח התיכון ובזירה הבינלאומית.
  - כינון מנגנון בינלאומי יעיל ליישום ולאכיפה של דרישות אלה.

פרק ח' – סיכום והמלצות

בבסיס פרויקט זה עמדה ההנחה כי האיום על ישראל מצד רכיבי הציר השיעי בהובלת איראן ייוותר בעינו בעשור הקרוב. גם מגפת הקורונה לא עצרה את מאמצייהם הנמשכים של איראן וחזבאללה להשקיע בהתעצמות הצבאית: איראן המשיכה להתבסס בסוריה ולקדם העברת אמצעי לחימה משופרים לסוריה ולחזבאללה, שמצידו שימר את תנועת הסחורות והאנשים מאיראן לתוך לבנון, על אף הסיכון הגבוה הנשקף מכך לאוכלוסייה הלבנונית – להידבקות בנגיף הקורונה. למרות הפגיעה ביכולותיהם ובאמצעייהם של איראן וחזבאללה בעקבות הלחצים מבית ומחוץ בתקופה האחרונה, ובתוך כך לאחרונה הפיצוץ ההרסני בנמל ביירות, הרי גורמים אלה, המונעים על ידי אידיאולוגיה דתית-שיעית ורואים בישראל ובארצות הברית את מקור הרע, ימשיכו במאמצייהם לפגוע בישראל ולהחלישה. בד בבד צפוי כי יפעלו נגד הכוחות האמריקאיים בעיראק ובמזרח סוריה, כדי להאיץ את עזיבתם ולבסס את השליטה האיראנית על הגשר היבשתי המקשר מאיראן דרך עיראק וסוריה ללבנון. איראן אף לא נמנעה לאחרונה מקידום מהלך תקדימי נגד תשתית חיונית אזרחית ישראלית בדמות מתקפת הסייבר המיוחסת לה על מתקני המים בישראל (מאי 2020), והיא ממשיכה לאיים בתגובה על הפעולות המיוחסות בתקשורת לישראל נגד מתקנים ותשתיות באיראן.

אומנם לישראל צריך להיות עניין למנוע את המלחמה הבאה, ובנסיבות הנוכחיות נראה כי גם לחזבאללה ולאיראן אין עניין לקדם עימות צבאי נרחב עם ישראל. אולם חרף ההערכה כי לאף צד אין אינטרס לפתוח במלחמה בעת הזו, מלחמה עלולה להתפתח כתוצאה מהידרדרות בעקבות אירוע נקודתי ומוגבל ו/או הערכות שגויות של מי מהצדדים. לכן נדרש להמשיך בהיערכות שאפשרות של עימות נרחב.

הניתוח התמקד בבירור המשמעויות של התרחיש המאתגר יותר – תרחיש

חמור של מלחמה נגד הציר השיעי, שתהיה רב-זירתית. מלחמה זו אפשר שתתפתח משני מצבים – הידרדרות והסלמה בעקבות יוזמה של ישראל לסכל את בניית יכולות התקיפה המדויקת של איראן ושלוחיה, בעיקר בלבנון, אך גם בסוריה ובמערב עיראק; וכן הצלחה של האויב להפתיע את ישראל באמצעות שיגור מטחי טילים, חלקם מדויקים, לפני שצה"ל התארגן ונערך כראוי למלחמה. בשני המצבים ישראל תידרש

להילחם ב־זמנית **בשתי זירות לפחות** – הלבנונית והסורית – וייתכן אף להתמודד עם שיגור טילים ממערב עיראק.

לכך יש להוסיף את אמצעי הלחימה המשופרים שבידי חזבאללה (טילים מדויקים; כטב"מים; טילי חוף־ים) ושאר גורמי הציר השיעי, וכן את פיתוח יכולותיו של חזבאללה בלוחמה הקרקעית ('כוח רד'ואן'), המקזזים במידת מה את היתרון האיכותי של ישראל ויכולים להסב נזק חמור לעורף הישראלי, לנכסים אסטרטגיים חיוניים ולרציפות התפקוד של הצבא והעורף האזרחי. השלכות כבדות משקל צפויות גם לגבי יכולת ההתאוששות והשיקום בתום המלחמה.

מסקנה מרכזית העוברת כחוט השני לאורך כל החיבור היא שהמלחמה הבאה תהיה שונה וקשה מקודמותיה. לאור זאת, הדרג המדיני נדרש לעסוק בנושא בדחיפות ולדון הן באסטרטגיה המועדפת עליו מול האיומים המתפתחים בזירה הצפונית והן בצעדים הנחוצים לקידום ההיערכות הנדרשת מול אתגר זה. המלצתנו היא להגדיר את מתאר המלחמה הרב־זירתית ("מלחמת הצפון") כאיום הייחוס העיקרי למלחמה הבאה בצפון, ולקדם מאמץ בשני מסלולים במקביל: האחד, בחינת התנאים והצעדים הנדרשים למניעתה של מלחמה זו; והשני, האצת ההיערכות לקראתה הן בחזית הצבאית והן בחזית האזרחית.

האסטרטגיה המועדפת – ממשלת ישראל נדרשת כבר בעת הנוכחית להחלטה באשר למדיניות הרצויה כלפי האיום המתפתח מהזירה הצפונית. לפנייה שלוש אפשרויות:¹⁴

מרחב החלופות לאסטרטגיה הישראלית

הראשונה – המשך המדיניות הנוכחית שבמוקדה **המערכה בין המלחמות** (מב"ם) – מערכה מתמשכת מתחת לסף המלחמה שתכליתה שיבוש, דחייה וסיכול מאמצי ההתעצמות של איראן ושלוחיה מול ישראל, וחיזוק ההרתעה כאמצעי מרכזי לכרסום במוטיבציה של גורמי הציר השיעי לפתוח במלחמה. במסגרת זו ישראל נדרשת להפגין נחישות והמשכיות לצד יצירתיות, תוך הסתכנות באובדן השליטה במדרגות ההסלמה עד כדי עימות צבאי רחב היקף. לנוכח ההרתעה ההדדית המתקיימת בין

14 שתי האפשרויות הראשונות הן חלק מאסטרטגיית מניעה, מתוך שאיפה שלא להגיע לאופציה השלישית, המועדפת פחות, של מלחמה רחבה.

חזבאללה לישראל, שבגינה ישראל נמנעת מתקיפות לסיכול פרויקט דיוק הטילים בלבנון, גוברת הסבירות כי חזבאללה ימשיך בהתעצמותו הצבאית, ובמיוחד בקידום פרויקט הטילים המדויקים. על כן, במצב שבו יתברר כי המב"ם אינו אפקטיבי דיו לעצירת ההתעצמות, ויעלה חשש כי חזבאללה יצליח לצבור כ-500 טילים מדויקים ארוכי טווח, שיש להם פוטנציאל לפגיעה במערכות ובתשתיות חיוניות בישראל ולשיתוקן, יהיה צורך לשקול מהלך צבאי יזום שתכליתו לשלול יכולות אלו. מהלך זה יכלול צעדים בהיקף שונה החל מפעולות מוגבלות, גם בלבנון, החורגות מ"כללי המשחק" הנהוגים כיום בין ישראל לחזבאללה, ועד מכה מקדימה ומתקפת מנע (האפשרות השנייה שלהלן).

השנייה – מהלך יזום מוגבל – מתקפת מנע נגד פרויקט הדיוק בלבנון, תוך סיכון להידרדרות למלחמה רחבה. על עיתוי המהלך להיקבע בהתאם לעוצמת האיום המתפתח בהתבסס על הפרמטרים הבאים: מידת הדיוק של הטילים (עד חמישה מטרים); מספר ופיזור הטילים המדויקים והכטב"מים התוקפים; יכולתו של צה"ל ליירט טילים מדויקים המשוגרים במטחים משולבים של טילים ורקטות סטטיסטיים עם טילים וטילי שיוט מדויקים; נחישות איראן וחזבאללה להמשיך לבנות את כוח הטילים המדויקים; ומידת המוכנות למלחמה רחבה נוכח הסיכון בהסלמה למלחמה, שהרי במסגרת מאזן ההרתעה ההדדי עם חזבאללה, בכוונת הארגון להגיב על כל מהלך ישראלי שייתפס בעיניו כחריגה מ"כללי המשחק".

השלישית – יוזמה למלחמה רחבה שמטרתה שבירת הציר השיעי, ובראש ובראשונה פגיעה קשה בחזבאללה ובמאחזים הצבאיים האיראניים בסוריה. להשגת תכלית המערכה תידרש הכרעת הכוח הצבאי של חזבאללה, בדגש על מרחב דרום לבנון. מהלך זה יונחה על ידי הערכה שקיימים פוטנציאל וסבירות לשפר את מצבה האסטרטגי של ישראל, לצמצם במידה ניכרת את ממדי האיום ולכונן מציאות יציבה לאורך זמן רב באמצעות ניצול העוצמה והעליונות הצבאית והחוסן הלאומי של ישראל. ליוזמה ולהפתעת האויב יתרונות ידועים, ויש המוצאים לנכון כי מוטב לקדם מהלך זה מוקדם ככל האפשר, תוך ניצול הנסיבות שאינן נוחות לאיראן ולחזבאללה. ואולם, חסרונו של מהלך יזום נובע מהמחירים הכבדים שהוא צפוי להשית על ישראל, ובעיקר הפגיעה בעורף. כן צפוי קושי לכוון מנגנון מהיר לסיום המלחמה. אם בכל זאת יוחלט ליזום מלחמה, תכליתה האסטרטגית תהיה שיפור המצב הביטחוני-אסטרטגי לטווח ארוך. כדי להשיג את תכלית המערכה יידרשו פירוק המערכת האופרטיבית של האויב על ידי פגיעה קשה במערך השיגור, האחסנה וההסתרה של הטילים המדויקים (ארוכי טווח וקצרי טווח, בליסטיים ושיוט), כטב"מים וטילי חוף-ים; הרס תשתיות מדינתיות התומכות ביכולות השיגור; נטרול 'כוח רד' ואן' ושיתוקו בתחומי לבנון בטרם יצליח להחדיר חוליות לשטח ישראל (כך גם לגבי מיליציות שיעיות הפועלות בסוריה), תוך

יירוט המפקדים ופגיעה בלוחמים רבים; שיתוק מערך הפיקוד והשליטה; הרס סמלי שלטון של חזבאללה בלבנון ומשטר אסד בסוריה; והרס תשתיות אחסנה ומערכות חיוניות התורמות למאמץ הלחימה של האויב.

מדדי ההישג	אילוצים	איומים ← מטרות
- פגיעה ביכולות צבאיות - הרתעה - הרס תשתיות - כפיית הסדרה - צמצום מחירים לישראל	- אופרטיביים - סיכונים אסטרטגיים - יכולת להביא לסיום המערכה	- טילים מדויקים, כטב"ם וטילי חוף-ים - טילים ארוכי טווח וקצרי טווח - כוח רד'ואן - פיקוד ושליטה - לוחמים ומפקדים - הגנה קרקעית

האתגר הצבאי העיקרי הוא הבטחת תנאים **להשגת ניצחון**: זאת באמצעות שליטה במשך הלחימה, בגבולות זירת הלחימה ובמדרגות העצימות. אתגר משמעותי הוא לזהות תוך כדי המלחמה את נקודת היציאה המיטבית שבה ישראל תוכל לתרגם את ההישגים הצבאיים להישגים מדיניים ולעיצוב מצב אסטרטגי משופר, בהשוואה למצב ששרר ערב המלחמה. אחד ממרכיבי הניצחון הוא היכולת לכפות על האויב את תנאי ישראל להפסקת המלחמה, ואת מנגנוני הייצוב וההסדרה בסיומה. לשם כך יש להבטיח השמדת מרב הכוח האיכותי של האויב (מדויקים, אסטרטגיים, יכולות ייחודיות), ובד בבד לזרוע הרס בשטחו ולגרום לו נזקים כבדים ששיקומם יימשך זמן רב. בתמונה הכוללת של המלחמה חיוני שהנזקים לאויב יהיו חמורים בסדר גודל מהנזקים לישראל, שתישמר הרציפות התפקודית של המערכות החיוניות בעורף, שהתאוששות המשק והחברה בישראל תהיה מהירה, וכל זאת בלי לאפשר לאויב להשיג לעצמו דימוי של ניצחון. בד בבד תידרש הימנעות ממצבים שליליים כמו שקיעה ממושכת בבזבז הלבנוני ובניית מוכנות מהירה למערכה הבאה, על בסיס הפקת לקחים.

שימור ההישג לאורך זמן	אילוצים	הרתעה/הכרעה
- מניעת התעצמות - נכונות ישראלית למנוע התעצמות והפרות - ערביות בינלאומיות - מורתעות האויב	- יכולת זיהוי ויירוט טילים מדויקים - רציפות תפקודית - יכולת ספיגה וחוסן העורף - הימנעות משקיעה בבזבז הלבנוני - שליטת הישגים מהאויב - תמונת ניצחון - איום עתידי	- שליטה במשך המלחמה, בגבולות זירת המלחמה ובמדרגות העצימות - הצלחנו להשמיד ולזרוע הרס בהיקף גדול עשרות מונים מזה שספגנו - מקיס בלתי הפיכים שגרמנו - הלקחים למערכה הבאה

אם ישראל תחליט לא לנקוט מהלך יזום בעת הנוכחית, מתוך רצון להפחית סיכונים בטווח הזמן הקצר והבינוני – צה"ל יצטרך להתמקד בחיזוק מערך היירוט של טילים

וחימושים מהאוויר ובשיבוש יכולות האויב (קינטית וקיברנטית), ובד בבד לבנות מוכנות לשני תרחישים: יוזמה ישראלית תוך כדי הסלמה לביצוע מכה מקדימה לנטרול היכולות המדויקות של האויב; הפתעה מצד האויב, על ידי התקפה על ישראל בטילים בליסטיים וטילי שיוט בשילוב כטב"מים, כולל ניסיונות חדירה קרקעיים לצפון ישראל מכמה זירות במקביל (קרי, התרחיש החמור שהוצג בחיבור זה).

המלצות

עיקרי ההמלצות

1. מאמץ למניעת המלחמה ולהרחקתה
2. התאמות נדרשות בבניין הכוח של צה"ל
3. גיבוש אסטרטגיית הכניסה והיציאה
4. היערכות בחזית האזרחית
5. הכנת מתקפת מנע / מכה מקדימה
6. הכנת המעטפת המדינית
7. מאמץ בתחום התודעה

בכל דרך, על ישראל להקדים ולהיערך לאתגר מבחינה צבאית, כלכלית ומדינית ולדון בהשקעת המשאבים הנדרשים כדי לקדם מענה הולם בתחומים אלה.

• בתחום הצבאי –

– האיומים הנשקפים מתרחישי מלחמת הצפון מחייבים כי בארגז הכלים של הביטחון הלאומי של ישראל תהיה יכולת משולבת של תקיפה מדויקת ותמרון יבשתי מהיר ועמוק, המסוגלים לפעול במספר זירות במקביל, יחד עם יכולת משולבת להגנה בחזית ובעורף. במסגרת זו ראוי לקדם את המאמצים הבאים: איסוף מטרות ופיתוח יכולות להפעלת אש רב־ממדית ומדויקת להגנה ולהתקפה באוויר וביבשה. כן נדרש לבנות מוכנות גבוהה של כוחות היבשה, לצורך ניהול קרב ההגנה במערכה מוגבלת ו/או מהלך התקפה לעומק שטח האויב, כולל היערכות לתמרון יבשתי כמהלך שייתכן כי יידרש על מנת להכריע את המערכה.

– בשל מגבלות תקציב הביטחון המוכרות נדרש לקבוע סדר עדיפויות בבניין הכוח, ומומלץ להתמקד בחיזוק היכולת הקטלנית ובמיצוי יכולות התקיפה המדויקת של צה"ל; שיפור ההגנה האווירית ובעיקר הגדלת מאגר המיירטים (שימוש באמצעי לייזר); פיתוח השימוש בסייבר; שימוש ברובוטיקה והעצמת העליונות הישראלית המבוססת טכנולוגיה. במסגרת זו נדרשת השקעה ב־זמנית בפיתוח יכולות האש על הקרקע ובקידום פרויקט הכרב"מים (כלי רכב קרביים לא מאוישים) עם יכולות אש ורובוטים קרקעיים תוקפים.

– אשר לתוכניות האופרטיביות – גיבוש התוכניות עצמן נתון לצה"ל ולא עסקנו בכך בפירוט, אך להלן כמה תובנות בנושא:

× מעבר לתוכניות המתקפה קיים צורך להכין גם **תוכנית מגנה** לאורך קווי המגע, שכן חזבאללה נחוש לקדם מתקפה קרקעית כדי ליצור תקדים של כיבוש שטחים במרחב הריבוני של מדינת ישראל (לפחות יישוב או מוצב). זאת על אף הישגי צה"ל בחשיפת המנהרות ובניית המכשול הביטחוני לאורך הגבול עם לבנון.

× על צה"ל לכלול בשיקוליו את הצורך **בקיצור המערכה** נוכח האיום המתמשך הצפוי על העורף. לפיכך נדרש לכוון להישגים בולטים ומפתיעים בתחילת המלחמה, שיאפשרו את סיומה המהיר. לאור זאת נדרש להכין גם תוכנית מבצעית של מכה מקדימה ומתקפת מנע שנבחנו בחיבור זה.

× יש לבחון את סוגיית **התמרון היבשתי**. צה"ל עשוי להידרש לתמרון יבשתי גם להגנה וגם להתקפה. התמרון היבשתי הוא כלי הגנתי למניעת חדירה של כוחות אויב לשטח ישראל ובד בבד להסרת האיום על העורף, וכן כלי התקפי למיצוי ההישגים – הכרעת כוחו הצבאי של האויב ופגיעה ביכולותיו כדי שיידרש לו שיקום ממושך – ולסיום המלחמה. לפיכך נדרש להיערך לאפשרות הפעלתו, ובה בעת לא להתייחס אליו כאל כורח המציאות ולבחון את קידומו בהתאם לנסיבות. לאור זאת מומלץ להיערך לתמרון **קצר, מוגבל ועוצמתי**, שיוביל לתוצאות הרצויות בלי להאריך את משך הלחימה. נדרש גם לשקול אפשרות לתמרון יבשתי ביותר מחזית אחת. כן רצוי להימנע מהישארות בשטח האויב כדי לא לשקוע בבזבזת הלבנוני לימון ממושך, ומוצע להשתמש בהישג הקרקעי כקלף מיקוח במסגרת ההסדרה בסיום המלחמה. באשר לעיתוי התמרון קיימות שתי אפשרויות עיקריות: הראשונה – תמרון מהיר סמוך לפתיחה המערכה, כדי להגיע למרכזי כובד שהם הנקודות הקריטיות להפעלת יכולות חזבאללה; השנייה – תמרון לקראת סיום המלחמה, להמחשת

הניצחון. בכל מקרה נראה כי לתמרון יבשתי, גם אם קצר, יידרשו כשבועיים, ויש בכך כדי להשפיע על משך המלחמה.

– **היערכות בחזית האזרחית** – נדרשת תשומת לב מיוחדת להכנת הציבור למלחמה ולפיתוח עמידות ורציפות בתפקוד העורף. כן נדרש שידוד מערכות בממד הארגוני. במסגרת זו וכלקח מהטיפול במשבר הקורונה, מומלץ להקים מנגנון ייעודי ברמה הלאומית לקבלת החלטות, שירכו את הטיפול בנושאים האזרחיים הדחופים והקריטיים ויתכלל את הפעילות בין הגורמים האזרחיים השונים, להבטחת מענה לצורכי האוכלוסייה במהלך המלחמה.

• במכלול המדיני:

– יש להעלות את הנושא מול המעצמות הרלוונטיות ובראשן **ארצות הברית** – בעלת הברית המרכזית של ישראל – **ורוסיה** – שעזימה מקיימת ישראל דיאלוג רצוף בשנים האחרונות – על מנת להתריע על הסיכון בהתפתחותה של מלחמה רחבה וכדי לבסס ערוצי שיח ומנגנוני תיאום במהלך המלחמה וליום שאחריה. מול ארצות הברית קיים צורך בתיאום מקדים כדי להבטיח סיוע צבאי במהלך המלחמה, וכן תמיכה מדינית והתערבות בנקודות הזמן המתאימות לישראל. מול רוסיה רצוי לגבש הבנות לנטרול מעורבותה במהלך המלחמה ולצמצום השפעתה על קידום רכיבי הסדרה שאינם רצויים לישראל.

– **סיום המלחמה** – אחת המסקנות העולות מהחיבור היא כי לישראל רצויה מערכה קצרה, בשל מטחי ירי טילים הצפויים לאורך כל הלחימה והפגיעה הצפויה לעורף. ייתכן מצב שבו ישראל תתקשה לאכוף על האויב את סיום המלחמה בעיתוי ובנסיבות המתאימים לה. במקרה זה, על ישראל להוביל לדרישה מבחוף לסיום הלחימה על ידי גביית מחיר כבד (פגיעה בתשתיות) ממדינת לבנון, כמו גם מסוריה, שתוביל ללחץ בינלאומי לסיום מידי של הלחימה. מומלץ להימנע מהישאבות למערכה שתדרוש פריסה מתמשכת בשטח האויב ותוביל לשקיעה קרקעית בבוחץ הלבנוני.

– חיוני לדרוש במסגרת המגעים לסיום המלחמה את כינונם של **מנגנוני ייצוב** שימנעו בניית יכולות התקפיות של חזבאללה, איראן ושלוחיה מייד עם סיום המלחמה, וכן להבטיח אחריות של המערכת המדינית הלבנונית והסורית ליציבות, תוך כינון כללי משחק ומשטר גבול שיכללו מנגנוני פיקוח ואכיפה בינלאומיים, וכן מנגנון תיאום וקישור בהשתתפות כוחות האו"ם. כן נדרשים רכיבי הסדרה אשר יהיה בהם כדי למנף את הישגיה הצבאיים של ישראל ולתרגםם להישגים מדיניים – רגיעה ויציבות מתמשכות אחרי המלחמה. עדיף לקדם הסדרה עם ממשלת לבנון, ולמצער לקדם החלטת הסדרה משופרת במועצת הביטחון,

שתכלול יכולת לאכוף את פירוק חזבאללה כמיליציה עצמאית, את חסימת כל נתיבי העברת הנשק מאיראן לסוריה וללבנון, וכן את הרחקת יכולותיה הצבאיות של איראן ושלוחיה מלבנון ומסוריה.

• **מאמץ תודעה** – נדרש לגבש מראש אסטרטגיה בתחום התודעה, שתותאם לקהלי יעד שונים: הציבור הישראלי, המערכת הלבנונית, חזבאללה ושאר רכיבי הציר השיעי, והמעגל האזורי והבינלאומי. זאת תוך הבחנה בין המסרים ערב המלחמה לבין אלה שיש להעביר במהלך המערכה. כן יש להבחין בין מסרים גלויים לבין פעילות חשאית וקניטית. חיוני להציג תמונת ניצחון ברורה וחד-משמעית מול ניסיונות האויב להציג תמונת ניצחון שאינה תואמת בהכרח את המציאות בשטח. ולבסוף, למרות שחיבור זה מתמקד בהיערכות הנדרשת לקראת המלחמה הבאה בצפון, חשוב ביותר להמשיך לעסוק במקביל גם בשאלה: **האומנם מלחמה רחבה בצפון היא בלתי נמנעת?** זאת עקב מורכבותה והמחיר הגבוה שהיא צפויה לגבות מכל הצדדים. אומנם ישראל לא תוכל למנוע מלחמה שתיקפה עליה, אך בטרם החלטה על מהלך יזום מצידה, מן הראוי למצות תחילה את כל הדרכים למניעתה, ובתוך כך אפילו לנסות להוביל מהלך מדיני גלוי או חשאי.

בשנים האחרונות הפכה הזירה הצפונית לאתגר הצבאי העיקרי לישראל, עם התגבשותו של הציר האיראני-שיעי, התבססותו בסוריה ובלבנון והרחבת מרחב החיכוך בינו לבין ישראל. התעצמותו של חזבאללה בלבנון והתקרבותם של איראן ושלוחיה לגבול ישראל בחזית הסורית, יוצרים אתגרים חדשים לישראל במלחמה הבאה בזירה הצפונית, אשר תהיה שונה מקודמותיה וצפוי כי תכלול את זירות לבנון, סוריה ואף מערב עיראק.

מזכר זה מסכם פרויקט של המכון למחקרי ביטחון לאומי.

הפרויקט כלל תהליך חשיבה ממושך בהשתתפות מומחים בתחומי הצבא והמודיעין ונועד לבחון ולנתח את הגורמים שעשויים להוביל למלחמה הבאה בצפון, לתאר את אופן התממשות האיום ולהציג דילמות, חלופות אפשריות והזדמנויות לישראל. מטרת המזכר לסייע למערכת הביטחון ולדרג המדיני בישראל בתהליכי החשיבה וההיערכות לקראת מלחמה בצפון, תוך התבוננות לטווח של עשור קדימה והארת נקודות עיוורון.

מסמך זה אינו מיועד להתריע על סכנת מלחמה מיידית.

ההערכה הרווחת כיום היא כי לאיראן ולחזבאללה אין עניין במלחמה עם ישראל בעתיד הקרוב. עם זאת, נדרשת היערכות לאפשרות של הסלמה או פריצת מלחמה בעקבות שינוי הנסיבות, או כתוצאה מהידרדרות ומהערכות שגויות של מי מהצדדים.